

OverStagg

Stappenplan Aanpak Grensoverschrijdend Gedrag

Inhoudsopgave

Inhoud	3
Inleiding	5
Is dit nu preventie of niet?	6
Een reactieve aanpak	9
Eerste reactie bij grensoverschrijdend gedrag	9
Analyse: we onderzoeken de feiten en hun achtergronden	13
Planning: we beslissen over een handelingstraject	19
Uitvoering: we voeren het handelingstraject uit en evalueren de uitvoering	25
Evaluatie	29
Een proactieve aanpak	33
Mogelijke beginsituaties	33
Scholen met weinig of geen problemen: inventarisatie van mogelijk grensoverschrijdend gedrag	35
We onderzoeken en evalueren de huidige toestand	37
We zetten een handelingsplan op	39
We voeren het stappenplan uit	43
We evalueren het handelingsplan en sturen het bij	45
Tot slot	46
Het draaiboek/Situering	49
Checklist bij het opstellen van een plan	51
STAP 1: analyseren	51
STAP 2: plannen	57
STAP 3: uitvoeren	61
STAP 4: evalueren	65
De auteurs	70

Inleiding

In een grootstad kampen scholen, van welk net dan ook, vaak met dezelfde problemen. Daarom startte de schepen voor onderwijs, Robert Voorhamme, een algemeen onderwijsbeleid waar netoverschrijdende projecten worden opgezet. Ook dit stappenplan is bedoeld voor alle scholen in de stad. Het moet schoolteams helpen in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag.

Dit stappenplan kwam tot stand onder impuls van de Antwerpse Stedelijke Regiecel Risicjongeren ('VISIEr').

We willen hiermee scholen in de stad ondersteunen bij moeilijke schoolsituaties.

Want wie in een school werkt, wordt wel eens geconfronteerd met gedragsproblemen, agressie en zelfs criminaliteit. Meestal worden problemen snel opgelost, of weet je zelf de situatie te hanteren. Maar soms heb je het gevoel: dit kan ik niet alleen oplossen, hier is een grondigere aanpak nodig. Het gaat dan om leerlingen die zo'n onaanvaardbaar gedrag vertonen dat ze de opdracht van de school ernstig bemoeilijken. Zulke leerlingen vormen een minderheid, die echter veel aandacht vraagt. Als jongeren met 'afwijkend gedrag' niet tijdig worden gedetecteerd en geholpen, bestaat het risico dat dit afwijkend gedrag onaanvaardbare vormen aanneemt. Laten we dit grensoverschrijdend gedrag noemen: gedrag dat over de grens gaat die de school heeft gesteld.

Dit stappenplan is bedoeld als hulp voor scholen die adequaat willen reageren op grensoverschrijdend gedrag. Het gaat hierbij over:

- fysiek geweld in de school of op weg van en naar de school;
- verbaal geweld in de school of op weg van en naar de school;
- moedwillige vernielingen en kleine criminaliteit.

Dit stappenplan heeft twee luiken:

- reactief: een draaiboek voor een reactie op het ogenblik dat er zich grensoverschrijdend gedrag voordoet;
- proactief: een werkwijze om een draaiboek op te stellen voor het geval dat er zich grensoverschrijdend gedrag zou voordoen.

Het draaiboek is gebaseerd op de ervaring van mensen in het veld van onderwijs en welzijn. De suggesties die we geven zijn 'slechts' suggesties, mogelijkheden, en geen dwingende regels. Eigen inzichten en ervaringen zullen je helpen dit stappenplan toe te passen op je eigen manier en ingebed in de cultuur van de school.

Doorheen het hele draaiboek vind je, in kader, korte verhalen over situaties met grensoverschrijdend gedrag. Al die 'cases' zijn waar gebeurd. We hebben alleen de namen veranderd om anonimiteit te waarborgen. De verhalen sluiten aan bij de inhoud van het stappenplan. Ze hebben niet zozeer de bedoeling 'te tonen hoe het moet', maar willen vooral uw eigen reflectie stimuleren.

De opzet van dit stappenplan is erg praktisch gehouden. Enige achtergrondinformatie, theoretische fundering en enkele instrumenten vind je a.d.h.v. een beperkte literatuurlijst en via enkele URL's van relevante websites.

We voorzien in de map bij elk onderdeel van dit stappenplan een plek om de voor jouw school relevante informatie en instrumenten op te bergen.

Veel succes!

Luc Claessens

Chico Detrez

Koen Van de Merckt

■ Is dit nu preventie of niet?

Een stappenplan waar iedereen in de school over geïnformeerd is, heeft zeker ook een preventief effect. Als leerlingen weten hoe er op bepaald gedrag wordt gereageerd, kan dat ontradend werken. Toch is een stappenplan – reactief of proactief – nog iets anders dan een preventief beleid: het stappenplan is een reactie op grensoverschrijdend gedrag, preventie is het voorkomen ervan. Een preventiebeleid ontwikkelen is niet het onderwerp van dit stappenplan.

Stappenplan sluit aan bij preventiebeleid

Toch gaan we even in op het aspect 'preventie' omdat een stappenplan en het preventiebeleid van de school wel degelijk complementair en voor een deel met elkaar verweven zijn. Het eerste heeft zijn wortels in het tweede. Als een school aan een preventiebeleid werkt, denkt ze ook na over welke soort school ze wil zijn, hoe ze haar relatie met de leerlingen (om die maar te noemen) ziet. Zulke dingen kunnen neergeschreven worden in een schoolwerkplan, in een missie en een visie, een schoolreglement, een reeks 'samenlevingsafspraken', en dies meer. Soms worden ze niet expliciet en gedetailleerd uitgeschreven maar maken ze deel uit van de impliciete schoolcultuur. Het belangrijkste is dat je erover nadenkt en erover spreekt: een cultuur moet je cultiveren. Heeft je school het gevoel dat ze aan bepaalde zaken moet werken, dan bestaan er screeningsinstrumenten om naar de eigen organisatie te kijken, en je kunt ook hulp krijgen van je pedagogische begeleidingsdienst.

Besluit: wanneer een school aan een eigen stappenplan werkt, zal dat groeien uit de schoolcultuur/het preventiebeleid en ermee in overeenstemming zijn.

Preventiemodel De Cauter

Het *preventiemodel van Frits De Cauter* kan een hulp zijn om preventieve en curatieve acties in de school bewust uit te bouwen. Dit preventiemodel typeert een aanpak aan de hand van drie dimensies:

1. Wanneer grijpt men in?

- voordat er problemen zijn → algemene beleidsplanning
- tijdens de ontwikkeling van het probleem → algemene preventie
- na de manifestatie van het probleem → curatie (bv. dit stappenplan)

2. Waarop grijpt men in?

- verandering in de persoon → persoonsgerichte preventie
- verandering in het structurele kader → structuurgerichte preventie

3. Hoe grijpt men in?

- gedragsmogelijkheden beperken → defensief
- nieuwe wegen aanreiken → offensief

Hoe later men ingrijpt, hoe minder algemeen en hoe meer specifiek de actie zal zijn. Naarmate een probleem groeit, wordt bovendien de druk om persoonsgericht en defensief te werken alsmat groter. Het komt er bij preventie dus op aan om tijdig mogelijke problemen te detecteren en ze trachten te voorkomen door algemene, structuurgerichte en offensieve acties.

Meer weten?

Lees

A.DEPUYDT, J. DEKLERK, G. DEBOUTTE (red.). Verbondenheid, als antwoord op 'de-link-wentie' Preventie op een nieuw spoor.

Leuven/Leusden, Acco 2001

BOSMAN, DETREZ, GOMBEIR Geïntegreerde leerlingenbegeleiding.

Handboek Leerlingenbegeleiding Wolters Plantijn

VETTENBURG, VANDEWIELE. Preventie van Antisociaal gedag op school. De bruikbaarheid van het preventiemodel van F. De Caeter. Welwijs, 2001 jaargang 12 nr. 1 in bijlage hierachter

Surf naar

De site van je pedagogische begeleidingsdienst www.arktos.be

www.vlor.be zoek bij publicaties

www.klasse.be

www.ond.vlaanderen.be

www.ond.vlaanderen.be/schooldirect zoek bij artikels Leerlingenbegeleiding

www.steunpunto.be

www.ua.ac.be/cno zoek bij cursusaanbod socio-emotionele leerlingenbegeleider in het S.O.

www.ncrel.org zoek bij archived favorites

www.orthopedagogiek.com

<http://onderwijs.pagina.nl/>

<http://onderwijs.startkabel.nl/> zoek bij problemen op school

<http://www.didaktief.nl>

Pakketten en vorming

Webadressen van de centra voor nascholing

- Departement onderwijs: www.ond.vlaanderen.be/nascholing/
- Gemeenschapsonderwijs: www.gemeenschapsonderwijs.be/
- Pienternet: www.pienternet.be/nascholing/dbnascholing.html
- PI-online: www.pion.ugent.be/pion.html
- Schoolnet: www.digilife.be/schoolnet/index_hasflash.html
- VSKO : www.nascholing.be
- VVKSO-ict: <http://nascholing.vvkso-ict.com/>

Mikpunt: een educatief project/pakket over jongeren en geweld.

Door VISIEr, de lokale politie Antwerpen en Stad Antwerpen (veiligheids- en preventiecontract) gratis ter beschikking gesteld van alle secundaire scholen in Antwerpen

<http://www.jeugdenvrede.be>

www.devuurbloem.be voor trainingen geweldloos omgaan met conflicten

www.leefsleutels.be

Een reactieve aanpak

Het volgen van een stappenplan

De volgorde in het stappenplan is altijd:

1. analyseren
2. plannen
3. uitvoeren
4. evalueren

Maar voor je aan analyseren toekomt, is een eerste reactie nodig.

Eerste reactie bij grensoverschrijdend gedrag

Een feit doet zich voor:

- Ik ben bij de feiten aanwezig (ook als ik geen betrokken partij ben);
- Ik word bij de feiten betrokken: men roept me erbij;
- Ik ben niet bij het feit aanwezig, maar het wordt achteraf gemeld door slachtoffer(s) of publiek.

Je eerste reactie is het grensoverschrijdend gedrag te doen ophouden: de vernieling van materiaal stoppen, de vechters uit elkaar halen,... Indien de dader(s) de controle over zichzelf verliest/verliezen, tracht de agressie te deëscaleren.

Denk daarbij aan de veiligheid van de betrokkenen en de omstaanders. Ook aan je eigen veiligheid: indien je je bedreigd voelt, haal je er collega's bij en in zeer ernstige gevallen moet je zelfs de politie bellen. Een goede maatregel is vaak dader(s) en eventueel ook slachtoffer(s) af te zonderen om verder onheil te voorkomen.

Kijk ook of het eventuele slachtoffer opvang nodig heeft.

Zelf de zaak afhandelen of niet?

Dat hangt af van de ernst van de feiten. Een brutaal antwoord in de klas of op de speelplaats kan je zelf wel beredderen, maar fysieke agressie wordt het best meteen gemeld aan 'hogerhand'. Het hangt ook af van jezelf. Iedereen heeft zijn eigen register van reacties, en daar kunnen er heel effectieve bij zijn (humor bijvoorbeeld!). Iedereen heeft ook zijn eigen grenzen: wat voor de een 'over de grens' is, kan er bij de ander nog wel mee door. En dan heb je ook nog de schoolcultuur, waar je bewust of onbewust rekening mee houdt.

De schotel van Natacha

4e jaar voeding-verzorging, kookles van mevrouw Verberckt. De leerlingen hebben net een onaangekondigde toets wiskunde achter de rug en moeten stoom afdalen. Ondanks de inspanningen van mevrouw Verberckt wordt de herrie groter. Een schaal bereide groenten valt van een werkblad. Natacha, die vlakbij staat en de groenten op haar broek en schoenen krijgt, slaakt een luide gil en maakt een ongelooflijk misbaar. Nochtans heeft zij zelf, per ongeluk of niet, de schotel van het werkblad geduwd.

Mevrouw Verberckt roept de hulp in van haar collega in de klas vlakbij. Natacha wordt daar opgevangen en kan naar het secretariaat om haar kleren schoon te maken. Nu Natacha weg is, kan mevrouw Verberckt de klas kalmeren en ervoor zorgen dat de smurrie opgeruimd wordt.

Nadien neemt ze Natacha apart om het incident te bespreken. Natacha ziet in dat ze te ver ging. Gedurende één maand zal ze na de kookles van dinsdag mevrouw Verberckt helpen met het opruimen.

Afkoelingsperiode!

Grensoverschrijdend gedrag gaat vaak gepaard met woede en emoties, zowel bij de leerling als bij jezelf. En dan doe je soms dingen waar je later spijt van hebt. Wanneer iemand door het lint gaat, is het erg belangrijk een afkoelingsperiode in te bouwen om de adrenaline te laten zakken (ook bij jezelf!). Die periode moet lang genoeg zijn, want iemand die na tien minuten ogenschijnlijk gekalmeerd is, zit snel weer aan een tweede 'adrenalinepiek'. Je maakt wél onmiddellijk duidelijk dat je het gedrag niet pikt, maar je zet de leerling apart tot de emoties bekoeld zijn. En dan neem je de zaak weer op.

Niet overhaast en in verhouding

Een leerling gooit met een prop papier, en de leerkracht: “Strafstudie!! Naar de directeur!!” Let op dat je in een eerste reactie geen zaken zegt of doet die je later niet kunt hard maken. Maatregelen ‘ten gronde’ neem je niet in een eerste opwelling. Reageer ook in verhouding tot de feiten. Als je voor een licht vergrijp al de zware artillerie laat aanrukken, wat doe je dan nog als er iets écht ernstigs gebeurt?

Dader loskoppelen van daad

Wie eenmaal over de schreef gaat, is nog geen misdadiger. Tracht de dader niet louter te zien in functie van wat hij of zij mispeuterd heeft. Door de dader los te koppelen van de daad, laat je hem zijn waardigheid behouden en hou je de communicatie open. Als je de dader heel direct vraagt wat hij met zijn grensoverschrijdend gedrag wilde duidelijk maken, heb je vaak een opening naar achterliggende oorzaken.

Het slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag (in de veronderstelling dat het een leerkracht is) kan kort na de feiten soms moeilijk de dader van de daad loskoppelen. Geef daarom de verantwoordelijkheid voor de reactie aan een collega die daar wel toe in staat is.

Is er een ordemaatregel nodig?

Ook dat hangt af van de ernst en de omstandigheden van de feiten. Een ordemaatregel (bv. een leerling uit de klas verwijderen of een halve dag naar huis sturen) kan erg nuttig zijn om escalatie te voorkomen of om de gemoederen te laten bekoelen. Als de school bij het intakegesprek aan de ouders heeft gevraagd hoe en wanneer ze bereikbaar zijn, kun je ze vragen hun zoon of dochter af te halen. Als je twee vechtersbazen zonder meer naar huis stuurt, bestaat de kans dat de strijd zich op straat voortzet.

Als je zo een ordemaatregel treft, maak dan duidelijk dat het een eerste, ‘bewarende’ maatregel is en geen straf.

Wie informeer ik over de feiten?

Het gaat hier om het snel waarschuwen van mensen binnen of buiten de school, niet over de eventuele communicatie in de volgende stappen. De ernst van de feiten bepaalt wie je verwittigt.

10

- **Ouders van de dader:** via het schoolagenda bij minder ernstige feiten, telefonisch als de grens ver overschreden is. Ook al helpt het niet meteen als remediëring, ze moeten het snel weten. En liever eerst van de school dan van zoon- of dochterlief, al is dat moeilijk in onze gsm-tijden.
- **Ouders van het slachtoffer:** liefst snel als het om ernstige feiten gaat. Zo voorkom je oplaaiende emoties als de dochter snikkend thuiskomt of de zoon met een blauw oog en een gescheurde jas. Ook hier moet je trachten de gsm te snel af te zijn.
- **Politie:** als het om strafbare feiten gaat, moet je uiteraard de politie verwittigen. Als je een goede relatie hebt opgebouwd met de wijkpolitie, dan is de contactdrempel minder hoog en is de kans op een discrete tussenkomst van de politie groter. Loeiende sirenes kun je wel missen.
- **Collega’s, graadcoördinator, (adjunct-)directeur:** zie hierboven ‘zelf de zaak afhandelen of niet?’
- **Leerlingen:** als het om erge zaken gaat, kun je de leerlingen kort en correct informeren. Anders verspreiden *radio trottoir* en de gsm’s snel een oncontroleerbaar cowboyverhaal. Hoe dichter de leerlingen bij de dader en/of de betrokkene staan, hoe eerder je geneigd moet zijn ze informatie te geven.
- **Pers:** doet er zich iets zwaars voor en de pers krijgt er lucht van, dan staan er geheid journalisten aan de schoolpoort. Het beste is één woordvoerder aan te stellen voor de communicatie, ook in het verdere verloop van de zaak. Zorg er wel voor dat iedereen hiervan op de hoogte is.

Tracht nooit ernstige feiten dood te zwijgen, want dan verlies je je greep op wat er allemaal wordt verteld en geschreven. Correcte en snelle crisiscommunicatie is hierop het beste antwoord.

Sms-alarm

Tweede leerjaar voorbereidend beroeps, beroepenveld decoratie haarzorg. Annelies en Jessie zijn elkaar letterlijk in de haren gevlogen. Er is lichte lichamelijke schade, een gescheurde jas en een kapotte armband. De twee leerlingen worden uit elkaar gehaald en met de nodige scheidende maatregelen naar het bureau van de adjunct-directeur gebracht. De procedure volgend, praat die eerst met het (vermoedelijke) slachtoffer; daarna zal de vermoedelijke dader gehoord worden. Hij zal de ouders verwittigen als hij enig zicht heeft op de situatie.

Dat is echter een misrekening. Nog voor het eerste gesprek goed en wel is gestart, staat de boze vader van de andere partij op het bureau om zijn beklag te doen. Dochterlief heeft hem per sms laten weten dat ze klappen had gekregen...

Meer weten?

Lees

J. PEETERS, KLADboek uitgeverij Garant/ Apeldoorn

S. CAUTAERT, V. DUPONT, I. IDELER Weerbaarheid van jongeren. Een denk- en doeboek Garant Leuven- Apeldoorn 2001

Refleks, Omgaan met agressie van leerlingen - jongeren

M. DHAES Geweld op school: uitzonderlijk en alledaags. Handboek Leerlingenbegeleiding aflevering december 1999 Wolters Plantijn

Surf naar

Jeugdbrigade <http://politie.antwerpen.be> (eenheden)

Protocolakkoorden <http://www.visier.be> (GSB-projecten)

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht / Schorsing en uitsluiting

1

Analyse: we onderzoeken de feiten en hun achtergronden

'Het' is gebeurd, en je hebt een eerste reactie gehad. Nu ga je analyseren wat er precies is gebeurd om te beslissen of en hoe je verder gaat reageren.

Wat is er precies gebeurd?

Vooral als je zelf niet bij het (hele) gebeuren aanwezig was, is het belangrijk precies te weten wat er zich heeft voorgedaan. Tracht iedereen te horen die relevante informatie kan geven maar houd rekening met eventueel 'gekleurde' versies. Op de eerste plaats hoor je de versie van de betrokkenen zelf; laat merken dat je hun verhaal au sérieux neemt. Ook de getuigen komen aan de beurt – maar uiteraard niet iedereen als de halve school erop stond te kijken hoe iemand een fiets vernielde. Zo vind je uit:

- Waarin bestond het grensoverschrijdend gedrag precies?
- Wie was erbij betrokken als dader, slachtoffer?
- In welke omstandigheden deed het grensoverschrijdend gedrag zich voor? (Bepaalde feitelijke omstandigheden kunnen verklarend/verzwarend/verschonend werken: bv. is de dader uitgedaagd, handelde hij weloverwogen of impulsief? enz.)
- Welk effect had het feit op het slachtoffer? Op de dader? Op derden? Op materiaal (schade)?
Een checklist (zie bijlage) kan handig zijn om niets over het hoofd te zien.
Bij feiten die onder de bevoegdheid van de politie vallen, laat je uiteraard de politie haar werk doen.

Beleving is belangrijk

Tracht feiten te onderscheiden van (voor)oordelen, interpretaties en belevingen. Hoewel de beleving van een feit ook belangrijk is: iemand kan bv. erg onder de indruk zijn van iets waar een ander niet van opkijkt. Iedereen heeft zo zijn eigen grenzen voor (on)toelaatbaar gedrag, en ook de voorgeschiedenis en allerlei omgevingsfactoren kunnen daar een rol in spelen. Bij de dader, bij het slachtoffer en in de relatie tussen beide. Zo kan een op het eerste gezicht futiele opmerking de druppel zijn die de emmer doet overlopen.

Ook de achtergrond

Als we ons op de dader en/of het slachtoffer concentreren, moeten we zijn/haar voorgeschiedenis en achtergrond mee in de analyse opnemen. Die kunnen immers vaak het grensoverschrijdend gedrag of het slachtofferschap helpen verklaren – wat niet hetzelfde is als 'vergoelijken'. Is het de eerste of de zoveelste keer? Hoe zit het thuis? (*) Hoe is de verhouding met de klasgenoten? In die achtergrond – maar ook in de informatie van het CLB, van collega's en uit de klassenraden – vind je ongetwijfeld belangrijke aangrijpingspunten voor een effectief mediëringstraject.

(*Een goed intakegesprek levert verhelderende informatie op over de familiale en sociale achtergrond en helpt achteraf problemen te voorkomen. Voeg eventueel een model van intakegesprek als bijlage toe aan dit draaiboek.)

Weed voor een week

Het eerste jaar gaat op bosklassen en Froukje – een meisje met heel wat problemen – gaat toch mee. De eerste avond vindt een begeleidende leerkracht eerder toevallig een plastic zak in Froukjes bagage met een behoorlijk grote portie weed. Consternatie. Moeder wordt gebeld en na veel omwegen krijgen de begeleiders haar aan de lijn. Zij komt haar dochter onmiddellijk ophalen. In het gesprek tussen begeleiders, moeder en dochter komt aan het licht dat vader net over de Nederlandse grens een coffeeshop uitbaat. Hij heeft Froukje een voorraad meegegeven voor de bosklassenweek, net zoals andere ouders een extra reep chocolade zouden meegeven. De familie vindt dat heel normaal en is zelfs een beetje verontwaardigd over het oubollige softdrugsbeleid van de school.

Hoeveel tijd heb ik voor onderzoek?

Het is best de analyse zo vroeg mogelijk op te starten, ook al loopt op dat moment de afkoelingsperiode nog. Soms kan de druk op het slachtoffer zo groot zijn dat je er niet 'rustig enkele dagen overheen kunt laten gaan'. Bij ernstige feiten bepaalt ook het geruchtencircuit je reactietijd (zie hoofdstuk 0). Het feit dat je onderzoek snel start, betekent niet dat er ook meteen een sanctie moet volgen. Je geeft het signaal dat je de zaak meteen oppakt, maar dat het onderzoek nodig is om tot een goed handelingstraject te komen. Het is belangrijk dat

collega's weten hoelang het onderzoek ongeveer gaat duren. Anders krijg je al snel de reactie: "Er gebeurt niets!"

Hoe rapporteer ik het feit en mijn bevindingen erover?

Over de 'snelle communicatie' naar verschillende groepen las je al in hoofdstuk 0. Maar ook daarna moet je allerlei mensen informeren over het feit en over je analyse.

■ In de school

Elke school heeft wel een systeem om grensoverschrijdend gedrag te rapporteren aan het 'middenkader' (klassenleraar, graadcoördinator of mentor, adjunct-directeur, directeur, CLB,...). Afhankelijk van de feiten hanteer je een zekere gradatie in je rapportering.

- Informeel: zijn de feiten niet erg zwaar of doen ze zich maar sporadisch voor, dan kun je best iemand gewoon aanspreken. Dat bespaart je een hoop schrijfwerk en je kunt als schoolteam elkaar meteen ondersteunen en over remediëring praten.
- Formeel: gaat een leerling geregeld zijn boekje te buiten of gaat het om ernstig grensoverschrijdend gedrag, dan kun je dat aankaarten tijdens een klassenraad. Het is ook goed je bevindingen te noteren, bv. in een map ('leerlingenmap', 'tuchtmap', of hoe je dat ook noemt in jouw school). Met een geschreven rapportering heb je iets om op terug te vallen wanneer een probleem escaleert. Het administratief werk dat zo'n map met zich meebrengt, is meteen een filter: je zult pas beginnen te schrijven als het 'de moeite waard is'. Beschouw de map ook niet als een middel om het probleem in andermans nek te schuiven. Je blijft mee verantwoordelijk voor een oplossing. Práát dus ook met de personen (mentoren, leerlingenbegeleiders, CLB,...) die het moeten oppakken. In sommige gevallen kan je ook de dader en/of het slachtoffer vragen schriftelijk te rapporteren. Het maakt voor de betrokkenen duidelijk wat fout ging en geeft hen zelf de kans om over het gebeurde te reflecteren.

■ Buiten de school

Als je het grensoverschrijdend gedrag nog niet aan de ouders hebt gemeld, is dat nu het moment. Dankzij je onderzoek kun je nu ook meer duiding geven. Idem voor de eventuele melding aan de politie.

14

De ene agressie is de andere niet:

samengevat uit 'omgaan met agressie van leerlingen –jongeren' cursusmap van Refleks vzw

Om gepast op agressie te kunnen reageren is het goed te weten dat er verschillende soorten agressie bestaan.

1. Agressie tengevolge van frustratie: de jongere voelt zich tekort gedaan, niet begrepen, miskend. De frustratie stapelt zich op en ontlaadt zich in een emotionele uitbarsting van verbale en/of fysieke agressie. De agressor verliest zijn zelfbeheersing. De persoon die de agressie over zich heen krijgt, kan een 'toevallig' slachtoffer zijn, meestal omdat hij wordt gezien als de vertegenwoordiger van het 'systeem'.
2. Instrumentele agressie: agressie is een instrument om een doel te bereiken (bv. iets verkrijgen, iets niet hoeven te doen, de eigen status in de groep bevestigen). Deze agressie is minder emotioneel maar weloverwogen en vertoont bij de dader vaak hetzelfde patroon. Ze uit zich vaak in dreigementen en manipulatie.
3. Agressie tegen (individuele) leden van een bepaalde groep: bv. meisjes, migranten, homo's. Ze is gebaseerd op vooroordelen en is bedoeld om een machtsverschil in stand te houden. Ze wordt vaak stelselmatig opgebouwd ("hoe ver kan ik gaan?") en uit zich in racistische/seksistische opmerkingen, ongewenst seksueel gedrag, geweld,... Er is geen of nauwelijks schuldbesef bij de pleger: het slachtoffer is de schuld!
4. Agressie als gevolg van psychopathologie of druggebruik: psychiatrische of functionele stoornissen kunnen agressief gedrag veroorzaken. De uitingen zijn vaak onvoorspelbaar en 'logisch onverklaarbaar'. Het kan ook als gevolg van drugverslaving, maar drugverslaafden gebruiken vaak agressie ook als instrument om iets gedaan te krijgen.

Spelen omgevingsfactoren een rol?

Soms werken materiële of organisatorische factoren grensoverschrijdend gedrag in de hand.

- **Materiële:** onveilige infrastructuur, onverzorgde lokalen (dan is vandalisme “niet zo erg”), verbouwingen (met zware projectielen voor het grijpen), een school met veel in- en uitgangen (makkelijk om ongemerkt te verdwijnen), een fietsstalling die uit het zicht van iedereen ligt,...

- **Organisatorische:** praktijkmaterialen die na de lessen niet worden opgeborgen, onvoldoende toezicht op ‘hete’ plaatsen,...

Soms vind je dingen die onmiddellijk moeten veranderen om grensoverschrijdend gedrag ‘moeilijker’ te maken. We komen hierop terug in de volgende hoofdstukken en zeker ook in het luik ‘proactief stappenplan’.

Stenen voor het rapen

Op de speelplaats wordt, met de hulp van de bouwafdeling van de school, gewerkt aan bloembakken, zitbanken en ruimte voor speeltuigen voor de aanpalende basisschool. De bouwplaats wordt ‘afgesloten’ met een rood-wit lint omdat het werk maar twee lesweken in beslag zal nemen. Maar o.a. door guur weer ligt het werk lange tijd stil. Half afgewerkte bouwsels, aanvankelijk goed afgedekte steenoverschotten en bekistingshout zijn voor de leerlingen van de eerste graad al gauw creatief speeltuig. Leerkrachten met toezicht hebben de handen vol om de jongeren van de bouwplaats weg te houden. Bij een klaswissel loopt het uit de hand. Wat start als een wedstrijdje “je kunt die boom niet raken met een steen”, ontaardt in een partij stenen gooien, ook naar elkaar, en er sneuvelt een raam. Het rood-witte lint is duidelijk onvoldoende als afscherming.

Meer weten?

Lees

Voeg hier eventueel een model van intakegesprek toe.

J. PEETERS, KLADboek uitgeverij Garant/ Apeldoorn

'Omgaan met agressie van leerlingen –jongeren' cursusmap van Refleks vzw Zie: S. CAUTAERT, V. DUPONT, I. IDELER
Weerbaarheid van jongeren. Een denk- en doeboek Garant Leuven- Apeldoorn 2001

www.devuurbloem.be voor trainingen geweldloos omgaan met conflicten

2

Planning: we beslissen over een handelingstraject

Na analyse zijn de feiten en hun achtergronden genoegzaam bekend. Met die gegevens in handen, en tegen de achtergrond van de schoolcultuur, werk je nu een handelingstraject uit. Het doel is altijd remediërend, ook als er een straf in vervat zit.

a. Onderdelen van deze stap

Met een handelingstraject stel je een parcours op waarmee je een – liefst duurzame – oplossing beoogt. Zowel de dader als het slachtoffer en de school als geheel moeten erbij winnen. Laat begeleidende en sanctionerende maatregelen samen gaan. Afhankelijk van de ernst van het gedrag kan zo'n traject kort of lang zijn, en kun je er weinig of veel mensen bij betrekken.

Je hoeft niet noodzakelijk het einde van het onderzoek af te wachten om al 'iets' te doen; later kunnen nog aanvullende maatregelen volgen.

Mogelijke handelingstrajecten

Het komt aan jou (en je schoolteam) toe om uit te maken welk traject in een concreet geval het meeste succes kan hebben. Wat nu volgt, is slechts een algemeen overzicht van een aantal mogelijkheden.

- **Ordemaatregelen:** pas je toe als de goede gang van zaken in het gedrag komt. Er zijn talrijke mogelijkheden: mondelinge verwittiging, schriftelijke verwittiging, strafwerk, blaam, verandering van klas, verwijdering uit de klas tijdens het lopende lesuur,... Ordemaatregelen worden gradueel toegepast; in de meeste gevallen worden ook de ouders ervan verwittigd. Tegen ordemaatregelen is geen beroep mogelijk.
- **Tuchtmaatregelen:** gebruik je als de veiligheid van personen wordt bedreigd en/of de school haar pedagogische project niet meer kan uitvoeren. Er zijn twee vormen: schorsing (voor een bepaalde periode) en definitieve uitsluiting. Tegen tuchtmaatregelen kunnen de leerling en/of de ouders in beroep gaan.
- **Ondersteuning:** als de dader aan een (gedrags)probleem moet werken en daarbij hulp krijgt (zie hierna 'Ondersteunende hulplijnen'). Die ondersteuning kan je eventueel vastleggen in een contract met de leerling. Om de term 'contract' te kunnen gebruiken moet je in het document de wederzijdse plichten en engagementen vastleggen. Vermijd ook om de mislukking van het traject al in het contract in te bouwen ("Als dit nog gebeurt, wegzending"). Het contract kan wel deel uitmaken van een tuchtdossier, maar het moet méér zijn dan 'iets op papier voor het geval dat we de leerling moeten buitenzetten'.
- **Herstelgerichte maatregelen** zoals o.a. de 'no blame' aanpak, peermediation en herstelbemiddeling laten toe om samen met dader en slachtoffer af te spreken hoe de dader het kan goedmaken en hoe hij/zij hierin ondersteund kan worden. De aanpak is gebaseerd op de procedure van het herstelgericht groepsoverleg ('Hergo'), die door de jeugdrechter kan worden ingeleid voor een jongere die criminele feiten heeft gepleegd. De nadruk van zo'n Hergo ligt op het herstel van schade, het herstel van de relatie tussen dader en slachtoffer en het herstel van de relatie met de samenleving. Wraakgevoelens mogen hier niet meespelen. Herstelbemiddeling is een heel sterk middel, ook bij niet-criminele feiten. Maar als je zo'n procedure intern in de school wilt opstarten, bereid je dan goed voor. (zie ook meer weten).

Formuleer een concreet en meetbaar doel

Tijdens een handelingstraject gebeuren een aantal zaken die geen doelen op zich zijn, maar middelen om een doel te bereiken. Maak duidelijk welk doel je wilt bereiken en tracht het zo te omschrijven dat het ook kan worden gecontroleerd. "X zal zich na afloop van het traject niet meer treiterend of denigrerend uitlaten over de leerkracht in diens bijzijn" is beter te meten dan "X moet meer respect hebben voor de leerkracht".

Wie betrekken we erbij?

Betrek minimaal alle direct betrokkenen bij het opstellen van het handelingstraject, zij het niet allemaal op dezelfde manier en in dezelfde mate.

- **Niemand:** als het gaat om iets wat zich tussen een leerling en jou afspeelde, kun je soms het varkentje zelf wel wassen. Maar zodra het om ernstige of herhaalde feiten gaat, speel je toch maar niet cavalier seul.
- **Peers,** de (klas)groep: samen met hen kan bekeken worden welk handelingstraject voor dader, slachtoffer en de groep het meeste kans maakt op succes.
- **Schoolteam:** afhankelijk van de geplogenheden van jouw school kun je een ad-hocgroepje samenstellen of het handelingstraject ter sprake brengen op de klassenraad, het pedagogisch college, een bestaande werkgroep,...
- **CLB:** daar zit per definitie een pak expertise in het begeleiden van probleemleerlingen. Het CLB kent ook de instanties in de derde lijn die je om hulp kunt vragen bij de remediëring. Via het CLB wordt het handelingstraject ook opgenomen in het multidisciplinaire dossier over de leerling.
- **Slachtoffer (en ouders):** vooral bij herstelbemiddeling kunnen het slachtoffer en zijn/haar ouders een positieve inbreng hebben. Maak duidelijk dat 'herstel' niet hetzelfde is als een straf die evenveel pijn doet als het slachtoffer geleden heeft.
- **Dader:** moet er zeker bij betrokken worden, als je ervan uitgaat dat een handelingstraject remediërend is en ook voor de dader een positief effect moet hebben, zoals bij herstelbemiddeling.
- **Ouders dader:** als je hen betreft, zullen ze makkelijker het remediëringstraject steunen. Anders leg je meteen een flinke hypotheek op het effect ervan.
- **Politie:** bij strafbare feiten heb je de politie al verwittigd. Via de politie bereik je ook een aantal derdelijnsinstanties (jeugdparket e.d.) die ondersteuning kunnen geven. Zelfs als het om niet-crimineel probleemgedrag gaat, kan dat nuttig zijn. Met een aantal scholen in Antwerpen loopt sinds 2002 een project 'protocolovereenkomsten'. Het project beoogt een effectieve samenwerking tussen (middelbare) scholen, politie en jeugdparket om agressie en strafbare feiten in en rond scholen aan te pakken. De protocolovereenkomsten werken o.a. met gestandaardiseerde meldingsformulieren, een betere informatie en overleg, kortom, een geïntegreerde en gestructureerde aanpak.

Weg en toch niet weg

Twee leerlingen die in de loop van het schooljaar hebben afgehaakt en naar het deeltijds onderwijs zijn overgestapt, hebben nog een uitgebreide vriendenkring in hun oude school. Aangezien ze in de buurt wonen, hangen ze nog vaak rond de schoolpoort rond, soms zelfs in de gangen. Kleine overlast die aanleiding geeft tot conflicten. Wanneer de wijkagent in de school komt naar aanleiding van een kleine diefstal, komt de kwestie ter sprake. De twee jongens wonen in 'zijn' wijk en hij zal ze aanspreken. Er zijn geen klachten tegen hen en dus moet hij wel rekenen op hun medewerking. Dezelfde dag praat de wijkagent met de oud-leerlingen; ze gaan akkoord met een vrijwillig straatverbod rond de school en ze zullen het ook naleven.

Ondersteunende hulplijnen

Bij het uittekenen van een handelingstraject weet je dat je een beroep kunt doen op verschillende hulplijnen:

- **de nulde lijn:** medeleerlingen, bv. peers die een leerling kunnen ondersteunen en coachen;
- **de eerste lijn:** alle leden van het schoolteam;
- **de tweede lijn:** de cel leerlingenbegeleiding, de schoolinterne jongerencoaching, het CLB en het Centraal Meldpunt; (zie bijlage)
- **de derde lijn:** alle externe professionele hulpverleners, bv. de jeugdbrigade, Time-Out,... (zie bijlage)

Aan wie deel ik het handelingstraject mee?

Uiteraard aan de direct betrokkenen:

- de dader (en zijn/haar ouders);
- het slachtoffer (en desgevallend zijn/haar ouders);
- de personen die niet betrokken waren bij het opstellen maar wel medeverantwoordelijk zijn voor het uitvoeren ervan. Voorbeeld: informeer alle collega's als je beslist een systeem van gedragskaarten in te voeren, waarbij de leerkrachten feedback geven aan een leerling over bepaalde aspecten van zijn/haar gedrag.

Gaat het om een feit dat grote ruchtbaarheid heeft gekregen in de school, dan kun je de communicatie nog uitbreiden: de klas, het personeel, de hele school. Maar ga niet nodeloos in op details. Het voordeel van deze ruimere communicatie is:

- duidelijkheid: men weet hoe je reageert op een bepaalde situatie of voorval;
- correcte informatie: wilde verhalen die de dader 'status' geven, worden tegengegaan;
- begrenzing: je kunt een punt zetten achter een bepaald incident.

Van kwaad naar erger

Maandagochtend gonst de school van de geruchten. Tijdens een fuifje in het weekend zou een leerling – waarvan wordt verteld dat hij een “zware hooligan” is maar die overigens op school geen enkel probleem vertoont – zwaar door het lint zijn gegaan. Het eerste lesuur wordt verteld dat hij enkele fuifgangers heeft toegetakeld. Tijdens het tweede lesuur liggen de slachtoffers al in het ziekenhuis en heeft de bewuste jongen ook een inboedel kort en klein geslagen. En tijdens de pauze zit hij al voor minstens drie maanden in de cel. Alle blikken zijn op de directie gericht: houd je zo iemand in de school? De directie belt naar de moeder voor de ware toedracht. Wat blijkt? De politie is inderdaad moeten tussenkomen op de fuif, maar er heeft niemand in de cel gezeten en ook niet in het ziekenhuis gelegen. Er is zelfs geen pv opgemaakt. De moeder houdt zoonlief thuis omdat zijn geschonden gezicht niet om aan te zien is, maar woensdag komt hij weer naar school. Met een tussenkomst in de lerarenkamer en enkele klassen is de geruchtenstroom een halt toegeroepen.

b. Aandachtspunten bij deze stap

Begin 'en petit comité'

Het is aan te raden dat je een voorstel van handelingstraject uitwerkt met een beperkt aantal mensen van het schoolteam, en daarna je voorstel voorlegt aan de dader, het slachtoffer, de ouders. Met hun mening kun je dan rekening houden voor je beslist. Opgelet: houd rekening met het wettelijke kader van bepaalde beslissingen (zie bijlage). Het komt bv. aan de klassenraad toe om te adviseren over een definitieve wegzending!

Vergeet het slachtoffer niet

In veel (ernstige) gevallen zal het slachtoffer ondersteuning kunnen gebruiken, of het nu een leerling of een personeelslid is. Dat hoeft niet overdreven en formeel te gebeuren, maar kijk wat nodig is, laat merken dat je aandacht hebt. Ook als het om een leerling gaat die zich door een leerkracht erg onheus behandeld voelde (“Gaat het al beter bij mijnheer X in de les?”).

In extreme gevallen kan het zijn dat het slachtoffer de school verlaat: een leerling die voortdurend werd gepest door een bepaalde groep, een leerkracht die zo getraumatiseerd is dat hij/zij geen les meer kan of wil geven. Ook dan is aandacht en een zekere vorm van nazorg wenselijk, bv. hulp bij het zoeken van een andere school.

Zoek de zin

Straffen kunnen nodig zijn in een handelingstraject, maar ze moeten zin hebben. Zinloze of vernederende straffen verhogen immers nog de frustratie bij de dader. Anderzijds kan ook de discussie over het handelingstraject voor frustraties zorgen bij strenge en rechtlijnige collega's. Zeker als die leerkracht het slachtoffer was, bijvoorbeeld van verbale agressie in de klas. Tracht ervoor te zorgen dat ook hij of zij het handelingstraject onderschrijft.

De straf van Jonas

Een 'traditionele' woensdagnamiddag: een 25-tal leerlingen hebben hun strafwerk ingeleverd en mogen eindelijk naar huis. De directeur heeft de strafwerken net in ontvangst genomen en wordt aangesproken door Jonas, een van de gestraften: "Directeur, Inge en Fouzia zeggen dat ons strafwerk in de papiermand wordt gegooid. Is dat waar?" Wanneer de directeur vraagt waarom hij dat denkt, antwoordt hij: "Ik heb vandaag voor de derde keer in twee jaar hetzelfde strafwerk gemaakt. Ik heb het nooit teruggekregen en er nooit punten op gekregen. En de anderen ook niet." Wanneer de directeur zijn leerkrachten confronteert met het voorval, krijgt hij uiteenlopende reacties. Sommigen zeggen dat de strafwerken meestal zo slecht zijn gemaakt, dat alleen onvoldoendes zouden passen als quotering. Anderen vinden dat de straf een vorm van tijdsberoving is, punt uit. Anderen nemen zich voor zorgvuldiger om te gaan met het geven en quoteren van strafwerk. Nog anderen willen liever niet zichzelf straffen met al dat verbeterwerk en denken aan alternatieve straffen, zoals het opruimen van de speelplaats, het schoonmaken van dienstvoertuigen, enzovoort.

Als een leerling over de schreef gaat, geef hem/haar de kans zich te verbeteren. Heb ook aandacht voor de taak die hij als straf heeft gemaakt: lees en verbeter zijn verhandeling over racisme, controleer of er nog papiertjes liggen. En als het goed gedaan is, geef hem er een compliment voor. Het zal zijn gevoel voor eigenwaarde versterken. En dat is net een belangrijke preventieve remedie tegen grensoverschrijdend gedrag.

Geen 'vaste tarieven'

Sommige scholen of leerkrachten hebben vaste tarieven voor bepaalde overtredingen. 3 keer te laat = strafstudie. Graffiti = 1 dag uitsluiting. Enzovoort. Dat is gemakkelijk en lijkt objectief. Maar bij grensoverschrijdend gedrag kan dit systeem net ónrechtvaardig zijn, omdat het geen rekening houdt met de omstandigheden en de achtergronden. Het is ook erg bestraffend en meestal weinig remediërend. Let wel op ! Als je wordt geconfronteerd met een vraag "Waarom ik... en zij niet?", moet je vast genoeg in je schoenen staan om uit te leggen dat het verschil in maatregel niet arbitrair is, maar overdacht.

Wees realistisch

Belast jezelf en/of je schoolteam niet te zwaar met onrealistische handelingstrajecten. Mobiliseer niet de hele school – of, integendeel, altijd dezelfde mensen – maar houd de bijkomende arbeidsdruk beperkt als het kan. Strafstudie is soms onvermijdelijk, maar met honderd man in de strafstudie heb je toch wel een paar toezichters nodig. Een goed principe is: wie een straf vraagt, doet zelf de controle erop.

Scheldewandeling

Een school, dicht bij de Antwerpse Scheldekaaien, maakt dankbaar gebruik van haar geografische ligging. Leerlingen die als straf een woensdagnamiddag moeten nablijven, krijgen een wandeling voor de voeten geschoven. Met een busje worden ze, samen met de begeleiders, naar een punt op de Scheldeoever gevoerd, 12 km van de school. Er is maar één weg terug: het jaagpad richting stad. Tijdens de wandeling raken de begeleiders in gesprek met de leerlingen. Er wordt gezocht over de afstand, maar ook gelachen en er ontstaat een ontspannen sfeer, ondanks de straf van de fysieke inspanning. Vooral het onverwoestbare enthousiasme waarmee een van de begeleiders over eenden, meeuwen, riet en netels vertelt, zal door de leerlingen maanden daarna nog worden opgehaald...

Ingrijpen op omgevingsfactoren

Als de analyse (hoofdstuk 1) heeft uitgewezen dat materiële of organisatorische omgevingsfactoren het grensoverschrijdend gedrag in de hand hebben gewerkt, ga je na wat je daaraan kunt verbeteren. Bijvoorbeeld: het materiaal van de aannemer onbereikbaar maken voor de leerlingen, het aantal in- en uitgangen van de school beperken, beter toezicht,... Dat vraagt overleg met de personen die hiervoor verantwoordelijk zijn.

Meer weten?

Surf naar

<http://www.didaktief.nl>

www.kpcgroep.nl zoek o.a. bij werken met non-agressiecontracten

<http://leerlingenbegeleiding.startkabel.nl> zoek o.a. Sociaal-emotioneel – spijbelen - probleemgedrag

www.kennisnet.nl/special zoek bij geweld op school

<http://assertiviteitpagina.nl>

<http://pesten.pagina.nl>

www.pestweb.nl

www.sjn.nl/pesten zoek o.a. bij de vijfsporenaanpak

<http://www.limits.be> zoek bij onderwijs voor telefonische vragen en advies

<http://agressie-op-school.pagina.nl> zoek o.a. veiligheid op school /agressiemanagment in de klas

<http://www.clb-net.be/clb01/inhouden/over> preventie en herstel

<http://www.kpcgroep.nl/kennisOnLine/artikelen> (herstelrecht en erkenning voor het slachtoffer)

<http://mediatheek.thinkquest.nl/over> strafwerk met o.a. tips voor beginnende docenten

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht

/ Schorsing en uitsluiting

<http://www.sociaalemotioneel.nl> zoek o.a. omgaan met socio-emotionele problemen

<http://www.lichaamstaal.nl>

<http://www.aps.nl>

3

Uitvoering: we voeren het handelingstraject uit en evalueren de uitvoering

Je hebt iedereen aangesproken die betrokken is bij de uitvoering van het handelingstraject, en je gaat ermee van start.

a. De dader blijft ingeschreven

Opvolging

Spreek af wie de uitvoering van het traject gaat opvolgen: worden de afgesproken zaken ook uitgevoerd? Is er een positief effect? Ook hier is het principe van de permanente evaluatie van toepassing. Verwacht niet dat een dader van ernstig grensoverschrijdend gedrag spontaan een brave jongen of een lief meisje wordt. Je moet hem/haar controleren, een handje helpen. Is zij goed bezig met haar opdracht? Volgt hij het afgesproken traject / het hulpverleningsprogramma? Staan de ouders erachter? Is het 'foute' gedrag verminderd of opgehouden?

Terugkoppeling

Wie het traject opvolgt, zal geregeld de betrokken mensen op de hoogte houden van de evolutie. Afhankelijk van de situatie kunnen dat veel of weinig mensen zijn. Zo kun je bijsturen indien nodig. Wanneer je wilt bijsturen, beslis dat met de mensen die betrokken waren bij het opstellen van het initiële handelingstraject.

Verzwegen probleem

Tijdens het Time-Outproject heeft Katrien een goede relatie opgebouwd met de begeleiding en een hele weg afgelegd op het vlak van attitudes en sociale vaardigheden. Het onderwerp 'terugkeer naar school na de kerstvakantie' blijft ze echter ontwijken. Pas tijdens de evaluatie, in aanwezigheid van iemand van de school (een centrum voor deeltijds onderwijs) en iemand van de instelling waar Katrien verblijft, komt het probleem boven water. In de kerstvakantie zal ze begeleid zelfstandig gaan wonen, en ze is bang dat het niet zal lukken. Bovendien vreest ze het stigma 'dat meisje van wie de ouders niet meer voor haar zorgen', en daarom heeft ze noch op school noch aan de begeleiders van Time-Out er iets over verteld. Als gevolg van het gesprek zoekt de school snel werk voor Katrien, zodat ze niet meer hoeft te vrezen dat ze haar zelfstandigheid niet kan bekostigen. Weer naar school gaan is zo zelfs een deel van de oplossing.

25

Rek het niet eindeloos

Een handelingstraject moet je niet eindeloos rekken om je schoolorganisatie niet te belasten met een te groot aantal 'lopende dossiers'. Ook voor de dader is het goed dat hij of zij weet: ik moet dit en dat doen, en tegen die datum wordt van mij verwacht dat ik ermee klaar ben.

b. De dader wordt definitief uitgesloten

Als je besluit dat de dader echt niet meer in je school kan functioneren, dat zijn aanwezigheid de taak van de school te ernstig zou bemoeilijken en nadelig zou zijn voor andere leerlingen, dan kan je niet anders dan de ultieme beslissing nemen: de definitieve uitsluiting. Die houdt in dat de leerling vanaf de betekening van de beslissing niet meer in de school is ingeschreven. Opgelet: zonder het voorafgaande advies van de begeleidende klassenraad kan niemand worden uitgesloten. De school en het CLB moeten de leerling ook actief bijstaan bij het zoeken naar een nieuwe school, als de uitsluiting in de loop van het schooljaar gebeurt.

Het advies op het einde van het schooljaar om volgend schooljaar een andere school te zoeken, is geen uitsluiting.

Documenteer je beslissing

Definitieve wegzending is een drastische tuchtmaatregel die niet als een donderslag aan heldere hemel mag komen. Zelfs de 'zwaarste gast' heeft het recht dat je progressief tegen hem optreedt en dat je hem zo de kans geeft om zijn grensoverschrijdend gedrag te corrigeren. Daarom moet je elke stap en elke beslissing in een remedieertraject goed documenteren en ook de ouders geregeld op de hoogte houden. Op die manier zul je ook een definitieve wegzending kunnen motiveren. Dat is een faire manier van handelen op zich, en niet alleen bedoeld om een eventueel beroep tegen de uitsluiting te kunnen counteren. Hou er ook rekening mee dat met

de nieuwe GOK-regeling een uitgesloten leerling zich na twee jaar opnieuw in je school mag laten inschrijven.

Welk traject je ook kiest, betrek het CLB erbij

Het CLB is er niet alleen voor dit soort ‘zware gevallen’: in hoofdstuk 2 schreven we al dat het moet betrokken worden bij remediërende handelingstrajecten. Maar bij een definitieve uitsluiting kan het CLB de nieuwe school informeren en voorbereiden op de komst van de uitgesloten leerling. Je eigen tuchtdossier mag je wettelijk niet naar een andere school sturen; het leerlingendossier van het CLB wél. Zo kan het CLB de nieuwe school helpen met een begeleidingsplan van de jongere.

Het CLB kan verder ook het Centraal Meldpunt inschakelen, dat zich actief inlaat met de begeleiding van risicojongeren. Het Centraal Meldpunt kan mee helpen zoeken naar een nieuwe school en vooral de jongere ondersteunen en coachen tijdens en na de overgangsfase.

Een nazorgplan (zowel bij a als bij b)

- voor het slachtoffer: zie hoofdstuk 2, ‘Vergeet het slachtoffer niet’. Als bv. het slachtoffer erg getraumatiseerd is door ernstige feiten, moet je daar oog voor hebben en eventueel externe hulp inschakelen – als anderen dat al niet hebben gedaan. Soms verlaat het slachtoffer je school; schakel dan het CLB in om de situatie uit te leggen aan de nieuwe school.
- voor de dader (als die in de school ingeschreven blijft): ook na het einde van het handelingstraject kun je af en toe eens nagaan hoe hij of zij het ervan af brengt. Zo voorkom je vaak opnieuw escalerende problemen. En soms kun je zeggen: “Weet je nog hoe X ons grijze haren heeft bezorgd? Hij heeft – dankzij onze begeleiding – toch een diploma behaald!”

Ontploffen niet uitgesloten

Michel wordt wegens herhaald agressief gedrag tegenover leerkrachten aangemeld in het Time-Outproject. Men reikt hem een aantal technieken voor impulscontrole aan en hij krijgt ook een zicht op het effect van zijn gedrag. Na afloop van het project kunnen echter noch Michel noch de begeleiders garanderen dat het zich niet meer zal voordoen. Dat gegeven wordt opgenomen in het nazorgplan en er wordt meteen aan gekoppeld hoe men zal reageren als Michel opnieuw agressief zou worden. Niet veel later ‘onploft’ Michel inderdaad opnieuw. Dankzij de gemaakte afspraken leidt het gebrek aan zelfbeheersing deze keer niet tot een escalatie van het probleem. Alle betrokkenen kunnen rustig bespreken of de afspraken werkbaar waren.

Met vereende krachten

Erkan is geen gemakkelijke leerling: veel spijbelen, de praktijklessen op stellen zetten,... Wanneer hij “als grap” een brandende prop papier in de bak met houtafval gooit, is de maat vol. De school start een tuchtprocedure, die eindigt met de definitieve uitsluiting van Erkan. De CLB-medewerker die hem opvolgt, meldt hem aan bij het Centraal Meldpunt. Het is niet eenvoudig om een nieuwe school te vinden, maar dankzij de inspanningen van het CLB, het Centraal Meldpunt en de ondersteuning uit de derde lijn lukt het toch. Met de ouders wordt afgesproken dat Erkan mits degelijke begeleiding en opvolging in zijn nieuwe school kan starten. De jeugdbrigade probeert zijn spijbelgedrag in te perken, een jongerencoach staat mee in voor de nazorg en een open communicatie tussen school, leerling en ouders. Erkan maakt het schooljaar af en beslist, na een gesprek met het CLB, een opleiding logistiek te volgen in het deeltijds onderwijs.

De omgevingsfactoren (zowel bij a als bij b)

Als je beslist hebt om bepaalde organisatorische of materiële omgevingsfactoren aan te passen (zie hoofdstuk 2), kijk dan of je maatregelen ook zijn uitgevoerd en of ze resultaat opleveren. Misschien moet je daar ook bijsturen. Bespreek dat opnieuw met iedereen die bij de beslissing en bij de uitvoering betrokken was.

Meer weten?

Surf naar

<http://www.ond.vlaanderen.be/clb/problemen.htm>

www.kpcgroep.nl zoek o.a. bij werken met non-agressiecontracten

<http://leerlingenbegeleiding.startkabel.nl> zoek o.a. Sociaal-emotioneel – spijbelen - probleemgedrag

www.kennisnet.nl/special zoek bij geweld op school

<http://www.kpcgroep.nl/kennisOnline/artikelen> (herstelrecht en erkenning voor het slachtoffer)

<http://mediatheek.thinkquest.nl/> over strafwerk met o.a. tips voor beginnende docenten

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht / Schorsing en uitsluiting

Jeugdbrigade <http://politie.antwerpen.be> (eenheden)

Achtergrondinformatie

Hierachter info over de werking van het Centraal Meldpunt, de netoverschrijdende CLB-structuur.

4

Evaluatie

a. We evalueren een concreet handelingstraject

Het handelingstraject voor een leerling is afgelopen. Heeft het ook gewerkt? Een evaluatie geeft je het antwoord.

Permanente en eindevaluatie

In hoofdstuk 3 schreven we al dat elk handelingstraject voortdurend moet worden bewaakt en zo nodig bijgestuurd. Als het traject afgelopen is, volgt een eindevaluatie.

De evaluatievragen

- Hebben we ons doel bereikt met dit handelingstraject? Waarom wel, waarom niet?
Je evalueert dus op de allereerste plaats of het doel bereikt is. Om dat mogelijk te maken, heb je in een eerdere fase dat doel geformuleerd als een concreet en meetbaar iets.
- Welke aspecten van het traject liepen vlot/minder vlot?
- Heeft iedereen gedaan wat van hem/haar werd verwacht?
- Is het resultaat in verhouding tot de inspanningen?
Daarna evalueer je ook het proces van het handelingstraject.
- Waar moeten we op letten wanneer we een gelijkaardig handelingstraject nog eens uitvoeren?
Die evaluatie kan al een kleine bijsturing opleveren voor de volgende keer dat je een handelingstraject uittekent en uitvoert. Een grondigere evaluatie en bijsturing, op het niveau van het stappenplan zelf, gebeurt in deel b hieronder.

Wie betrekken we erbij?

Maak van de eindevaluatie van een handelingstraject geen te zware klus. Zet ze op de agenda van de eerste klassenraad nadat het traject is afgelopen. Mensen die geen deel uitmaken van die klassenraad en toch iets zinvols kunnen zeggen over het welslagen van het handelingstraject, vraag je vooraf hun mening. De betrokken leerling is er daar zeker één van: vraag wat het traject bij hem of haar heeft veranderd.

Als er te veel tijd verloopt tussen het einde van het traject en de eerstvolgende klassenraad, kun je in afwachting al eens met enkele mensen gaan samenzitten; bij voorkeur mensen die betrokken waren bij het opstellen van het handelingstraject. Tracht in elk geval aanvallen van vergaderitis te vermijden.

Leerling evalueert eigen traject

Een adjunct-directeur: "Als leerlingenbegeleider was ik verantwoordelijk voor de begeleiding van tientallen leerlingen per schooljaar. Sommigen doorliepen een traject met leerlingenvolgbaart gedurende twee of drie maanden. Anderen moesten zich elke ochtend vóór de les melden om aan hun chronisch te laat komen te werken. Nog anderen waren aangemeld bij externe hulpverlening en moesten met attesten aantonen dat ze die hulpverlening ook volgden. Bij de afsluiting van elk begeleidingstraject besprak ik met de jongere het verloop ervan en wat het volgens hem of haar had bereikt. Daardoor kon ik gericht bijdragen aan de bijsturing van toekomstige begeleidingen. Ik ontdekte ook dat het bijna altijd onder externe druk was dat de jongeren begeleiding aanvaardden. Pas in een tweede fase begonnen ze de zin ervan in te zien, meestal als gevolg van de aanpak van de begeleider(s)."

De schone lei

In een aantal gevallen kan de evaluatie ertoe leiden dat het handelingstraject nog een vervolg krijgt. Houd ook dat vervolg beperkt in de tijd, en geef het zo mogelijk nog concretere doelstellingen dan het aanvankelijke traject.

Wanneer het handelingstraject echter afgerond is, moet je dat ook duidelijk maken. Iedereen, de dader op de eerste plaats, moet aanvoelen dat het hoofdstuk is afgesloten. Je kunt niet doen alsof er niets is geweest, maar je trekt er wel een streep onder. Als het handelingstraject resultaat heeft gehad, mag de dader daarover best positieve feedback krijgen. Het zal hem of haar stimuleren om niet opnieuw in grensoverschrijdend gedrag te vervallen.

b. We evalueren het stappenplan

Nadat je dit stappenplan een aantal keren hebt gebruikt, voel je wellicht de behoefte om het eens onder de loep te nemen en bij te sturen. Hier evalueer je dus niet een concreet handelingstraject (zie a), maar het stappenplan als aanpak van grensoverschrijdend gedrag.

De evaluatievragen

- Hebben we ons doel bereikt wanneer we dit stappenplan hebben toegepast? Wanneer (en waarom) wel, wanneer (en waarom) niet?
- Welke procedures hadden meer resultaat, welke minder of helemaal geen?
- Was het resultaat in verhouding tot de inspanningen?
- Op welke punten kunnen we het stappenplan verbeteren?

Wanneer evalueren we?

Evalueer pas als je het reactieve stappenplan een aantal keren hebt toegepast, bv. na ten minste één schooljaar. Anders heb je niet genoeg elementen voor je evaluatie en je eventuele bijsturing.

Wie betrekken we erbij?

- **Het schoolteam en het CLB:** de mensen die rechtstreeks te maken hebben gehad met het stappenplan (of een aantal concrete handelingstrajecten) kunnen de beste feedback geven. Hen zul je dus zeker bij de evaluatie betrekken.
- **Leerlingen:** wie met een handelingstraject te maken had (daders, slachtoffers), kun je bevragen over de effecten die het traject op hen had. Het kan nuttige informatie opleveren! Aan een dader kun je bijvoorbeeld vragen: “Je bent toen een week uitgesloten geweest en hebt een aantal taken gekregen. Hoe heb je dat ervaren? Heeft het je iets bijgebracht?”
- **Ouders:** de ouders die met een handelingstraject te maken hadden, kunnen zinvolle zaken zeggen. De beslissing over een bijsturing van het stappenplan komt uiteraard toe aan het schoolteam, na raadpleging van de andere betrokkenen. Houd hierbij rekening met de decretale regeling van de participatie. Zie ook hierna: ‘De stap naar een proactief stappenplan’ en hoofdstuk 4 van het tweede luik.

Wie informeren we?

Je informeert het hele schoolteam en ook het CLB over de evaluatie en de bijsturingen die eruit voortvloeien. Zij kunnen immers allemaal betrokken worden in de toekomstige toepassingen van het stappenplan. Zie ook hierna: ‘De stap naar een proactief stappenplan’ en hoofdstuk 4 van het tweede luik.

De stap naar een proactief stappenplan

Deze evaluatie en bijsturing is meteen een goede aanzet tot het opstellen van een proactief stappenplan: het tweede luik van dit draaiboek. Als je evaluatie ertoe leidt dat je bepaalde zaken in het stappenplan zelf of in de organisatie van de school (bv. het reglement) aanpast, ben je eigenlijk al bezig met je eigen proactieve stappenplan. Meer tips en ideeën voor de evaluatie en de bijsturing van een stappenplan vind je in hoofdstuk 4 van het tweede luik.

Meer weten?

Surf naar

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht / Schorsing en uitsluiting / de rechtspositie van de leerling.

Decretale regeling aangaande participatie <http://ond.vlaanderen.be/edulex/bundel/part.htm>

<http://www.vsknet.be/standpunten-en-pers/2002/sp-2002-leerlingenparticipatie.php>

■ Een proactieve aanpak

Het opzetten van een stappenplan

De volgorde in het stappenplan is altijd:

1. analyseren
2. plannen
3. uitvoeren
4. evalueren

Mogelijke beginsituaties

Je kunt een proactief stappenplan opzetten vanuit twee situaties:

1. In je school ben je nog niet of nauwelijks geconfronteerd geweest met grensoverschrijdend gedrag, maar je wilt een plan hebben om voorbereid te zijn. Dat kan bv. naar aanleiding van een nieuwe instroom van leerlingen met een hoger risico op grensoverschrijdend gedrag.

→ 1A: We inventariseren mogelijk grensoverschrijdend gedrag
Lees ook eerste luik (het reactieve handelingsplan), dat op heel wat concrete zaken ingaat.

2. Je hebt een stappenplan (bv. het reactieve plan in het eerste luik) een aantal keren toegepast en je wilt het bijsturen.

→ 1B: We onderzoeken en evalueren de huidige toestand

Voor de hoofdstukken 2, 3 en 4 (plannen, uitvoeren, evalueren) verloopt dit draaiboek weer gelijk voor de beide beginsituaties.

1A

Scholen met weinig of geen problemen: inventarisatie van mogelijk grensoverschrijdend gedrag

Voor scholen die geen of weinig ervaring hebben met grensoverschrijdend gedrag, geven we hieronder enkele suggesties voor de informatieronde.

Wie kan ons informatie geven?

Als je school nog niet of nauwelijks met grensoverschrijdend gedrag te maken heeft gehad, moet je je wel baseren op informatie en 'verhalen' van anderen: getuigenissen uit andere scholen, ervaringen van leerkrachten die op andere ('moeilijkere') scholen lesgeven, de kennis van diverse instanties (bijzondere jeugdzorg, buurtwerk, politie, parket,...), literatuur, persartikels, enz. Ga niet voort op mythes en wilde verhalen, want het is niet de bedoeling – en ook niet nodig – dat het angstzweet je meteen in de handen staat. Je bevindt je alleszins in een comfortabelere positie dan scholen waar wél veel agressie voorkomt: jij kunt de zaken met minder emotionele druk voorbereiden.

De onderzoeksvragen

- Over welke feiten kan het gaan? (onderscheid feiten van meningen, interpretaties en belevingen)
- Welke profielen behoren tot de risicogroep(en), zowel mogelijke daders als mogelijke slachtoffers?
- Welke sociale en gezinssituaties kunnen maken dat een leerling tot een risicogroep gaat behoren?
- Welke omgevingsfactoren kunnen grensoverschrijdend gedrag in de hand werken?
 - materiële: onveilige en/of onverzorgde lokalen, projectielen die op een bouwterrein voor het grijpen liggen,...
 - organisationele: niet opgeborgen materiaal in de praktijkklassen, onvoldoende toezicht op sommige plekken,...
- Hoeveel tijd nemen we voor ons onderzoek? (spreek vooraf een termijn af)
- Als er zich grensoverschrijdend gedrag zou voordoen, hoe registreren we het? (lees hiervoor hoofdstuk 1ba)
- 'Welke registratie-instrumenten hebben we ter beschikking?'

Lees ook hoofdstuk 1 in het reactieve stappenplan.

1B

We onderzoeken en evalueren de huidige toestand

Je onderzoekt nu het grensoverschrijdend gedrag dat voorkomt in de school en de factoren die daarin meespelen.

a. Welke registratie-instrumenten hebben we ter beschikking?

Bij het onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag kun je terugvallen op een aantal instrumenten die bepaalde feiten hebben geregistreerd:

- agenda's;
- nota's aan ouders;
- 'tuchtfiches';
- verslagen klassenraad 'tuchtraad';
- leerlingendossiers van de school, van het CLB
(al dan niet in het kader van handelingstrajecten uit een bestaand reactief stappenplan)
- andere vormen van registratie;
- enquêtes;
- ...

Hoe je het in je school ook doet, een goed registratiesysteem heeft zijn nut. Je gaat dan immers uit van vastgestelde feiten en niet van een bepaald 'aanvoelen'. Soms zullen collega's, vanuit hun persoonlijk aanvoelen, twijfels hebben bij de uitkomst van de registratie ("Dat kan niet! Dat moet veel erger zijn!"). Dat scepticisme kun je wegnemen door ze zelf te betrekken bij de registratie van de feiten die je onderzoekt.

Sommigescholen hebben een elektronische vorm van registratie, een permanent geüpdatet leerlingenvolgsysteem op computer. Als je zo'n systeem wilt gebruiken, kijk dan eerst naar wat er op dat vlak al bestaat. Liever dan de informaticaleerkracht te belasten met het opnieuw uitvinden van het warm water.

Als er in je school weinig of geen registratie is gebeurd van grensoverschrijdend gedrag, zul je het geheugen van de collega's moeten aanspreken. Wees daarbij kritisch genoeg om feiten te onderscheiden van subjectieve visies en verhalen die sterker worden naarmate ze vaker worden verteld.

b. Analyse van de toestand

Met dit onderzoek wil je vooral tendensen en verhoogde risicofactoren en -situaties in kaart brengen.

Over welke feiten gaat het?

Maak een onderscheid tussen feiten enerzijds en meningen, belevingen, interpretaties anderzijds. Je houdt vooral rekening met feiten, hoewel ook de manier waarop iemand een feit beleeft, aandacht vraagt. Dat heeft te maken met de 'grenzen' van elk individu (zie het reactieve stappenplan): de ene verdraagt minder dan de andere.

Onderzoek ook welk effect de feiten hebben op dader(s), slachtoffer(s), publiek, en welke schade wordt aangericht. Dat helpt je om de feiten volgens hun ernst in te delen.

Je focust uiteraard vooral op grensoverschrijdend gedrag dat zich vaker voordoet en/of ernstiger is. Je zult immers prioriteiten moeten stellen.

Wie geeft ons de informatie?

Wil je een volledig en evenwichtig beeld, bevraag dan een goede mix van mensen over het ontoelaatbare gedrag dat in de school voorkomt. Spreek verschillende soorten bronnen aan: leerkrachten, ondersteunend personeel, onderhoudspersoneel, ... en zeker ook leerlingen. Als er één groep weet wat er in de school onder de leerlingen gebeurt, dan zijn het de leerlingen zelf.

De manier waarop je leerlingen bevraagt, hangt af van hun leeftijd en de onderwijsvorm die ze volgen. Een gesprek met een vertrouwde leerkracht kan meer opleveren dan schriftelijke meldingen in bv. een klachtenbus. Houd ook de mogelijkheid open voor anonieme meldingen – zij het met de nodige omzichtigheid – want soms durven leerlingen niet openlijk bepaalde toestanden aankaarten. Maak bij een vertrouwelijk gesprek in elk geval vooraf duidelijk binnen welke grenzen de informatie vertrouwelijk blijft (sommige feiten móét je immers aangeven).

Loveboy

Peggy, 5e jaar secretariaat talen, frequenteert een 'loveboy' op wie ze smoorverliefd is, maar die haar eigenlijk zover wil krijgen dat ze zich voor hem prostitueert. Aan haar vriendin laat ze uitschijnen dat "ze het wel onder controle heeft", maar de vriendin vindt dat het echt wel fout gaat en vertelt erover aan de leerkracht zedenleer. Die zit meteen met een gewetensprobleem: als ze Peggy erover aanspreekt, is ze misschien het vertrouwen van de vriendin kwijt, die op haar beurt Peggy's vertrouwen kan verliezen. Na overleg met collega's besluit de leerkracht Peggy toch aan te spreken en steun aan te bieden. Haar motivatie: het welzijn van dat meisje is belangrijker dan de discretieplicht. Het is een erg moeilijk gesprek, maar gaandeweg ziet Peggy in dat ze alle normen aan het verliezen is en dat ze steun nodig heeft om weer op het goede spoor te komen. Zowel zij als haar vriendin zijn de leerkracht achteraf dankbaar dat die de 'code' verbroken heeft. Het vertrouwen is niet beschaamd, maar gegroeid.

In welke omstandigheden doen de feiten zich voor?

Heb aandacht voor:

- **de omstandigheden:** het moment van de dag, de week of het schooljaar (pas rapporten gehad?); de plaats; uitlokkende factoren zoals het uitdagen van de dader; enz.
- **de achtergronden van daders en slachtoffers:** zij helpen je vaak het grensoverschrijdend gedrag te verklaren (wat niet hetzelfde is als vergoelijken);
- **de omgevingsfactoren:** de materiële en organisationele omstandigheden die ontoelaatbaar gedrag in de hand kunnen werken. Voorbeelden: de toestand van de lokalen (een 'kot' nodigt uit tot vandalisme), de plek van de fietsstalling (in het zicht of niet?), de mate van toezicht op 'hot spots', enz.

Dit deel van het onderzoek leert je iets over verhoogde risicosituaties.

Wie is vaak bij de feiten betrokken?

Niet alleen daders, maar ook slachtoffers.

Hier vermeld je geen namen, maar 'risicoprofielen' die je kunt omschrijven in termen van leeftijd, geslacht, afdeling,... Zo ben je al bezig je onderzoeksgegevens te ordenen om er bepaalde tendensen in te ontdekken. Tracht wel te vermijden dat je bepaalde profielen van leerlingen louter als potentiële daders gaat beschouwen.

Hoeveel tijd hebben we voor ons onderzoek?

Spreek af hoelang je wilt onderzoeken en analyseren vooraleer je een begin maakt met het opstellen van een stappenplan. Neem de tijd die nodig is om voldoende gegevens te verzamelen en te ordenen.

Ben je aan dit stappenplan aan het werken en er doet zich ernstig grensoverschrijdend gedrag voor, dan kun je natuurlijk niet wachten met handelen tot je plan klaar is. Zie hiervoor hoofdstuk 0 in het eerste luik, i.v.m. de eerste reactie en de afkoelingsperiode.

Wie heeft toegang tot de informatie en hoe?

Hoewel je onderzoek niet zozeer over individuen maar over tendensen, risicoprofielen en -factoren gaat, kan het toch vertrouwelijke informatie opleveren, bv. over de gezinssituatie en/of achtergronden van leerlingen. Het is niet zo dat iedereen die een stukje informatie aandraagt, ook toegang heeft tot alle informatie. Laat de informatie door één persoon beheren, die je ook verantwoordelijk maakt voor de communicatie erover. Beperk de gedetailleerde communicatie over je onderzoeksfase tot de mensen die betrokken zijn bij het uitwerken van dit stappenplan. De leden van je schoolteam kun je bondig informeren met een rapport of via de klassenraden, de personeelsvergadering,...

In een latere fase, als je een voorstel tot stappenplan hebt, zul je daar wél met meer mensen over moeten communiceren (zie hoofdstuk 2).

Houd ook rekening met wettelijke bepalingen: als je bv. informatie over een leerling verzamelt, heeft hij/zij (of de ouders) inzagerecht.

2

We zetten een handelingsplan op

Je hebt mogelijk grensoverschrijdend gedrag in kaart gebracht, alsook allerlei factoren die erin meespelen of eraan ten grondslag liggen. Die informatie is het terrein waarop je je handelingsplan gaat bouwen.

a. Een basis voor ons handelingsplan?

Voor de grondvesten van je handelingsplan kun je terugvallen op een aantal documenten die het wezen en het karakter van de school beschrijven (sommige ervan hebben we hierboven al vernoemd):

Het pedagogisch project

Dit is een gegeven dat je vanuit je onderwijskoepel meekrijgt. Het biedt het kader waarbinnen je werkt, uiteraard rekening houdend met de specifieke schoolcultuur.

Het schoolwerkplan

Hierin wordt beschreven hoe de school haar didactische en pedagogische taken wil uitvoeren en hoe ze haar relatie ziet met de verschillende stakeholders: leerlingen, ouders, personeel, eventueel de omgeving en de ruimere gemeenschap. Het is bepalend voor de schoolcultuur – of het vloeit eruit voort. Bij gebrek aan een uitgeschreven schoolwerkplan zul je een fijne neus moeten hebben voor de impliciete consensus die er in je school heerst over samenleven en samenwerken. Je kunt natuurlijk ook terugvallen op documenten van diverse werkgroepen rond bv.: drugs, spijbelen, racisme,...

Pedagogisch project en schoolwerkplan zijn beide inspiratiebronnen voor het handelingsplan.

Het schoolreglement

Dit bevat de ‘praktische consequenties’ van het schoolwerkplan. Het is een belangrijke leidraad bij het opstellen van een handelingsplan. Op de lengte en de gedetailleerdheid van het schoolreglement komen we terug in hoofdstuk 4.

39

b. Het opstellen van het handelingsplan

Waarom willen we werken?

In de vorige stap heb je een aantal (bestaande of mogelijke) vormen van grensoverschrijdend gedrag in kaart gebracht. Wat pak je eerst aan? Als het er veel zijn, moet je prioriteiten vastleggen omdat je niet alles tegelijk kunt doen. Een goede methode om uit te vissen welke de prioriteiten zijn, is de volgende:

- Zet de vormen van grensoverschrijdend gedrag in een lijstje onder elkaar en maak er drie kolommen achter.
 - Geef in kolom 1 elk item een score volgens de ernst (van 1 = weinig ernstig tot 3 = zeer ernstig).
 - Scoor in kolom 2 elk item volgens het resultaat dat een handelingsplan kan opleveren (van 1 = weinig resultaat te verwachten tot 3 = veel resultaat te verwachten).
 - Vermenigvuldig voor elk item de scores met elkaar en zet de uitkomst in kolom 3.
- Nu heb je een totaalscore voor elke vorm van grensoverschrijdend gedrag die je hebt gedetecteerd. Die totaalscore bepaalt je prioriteitenlijst. Zijn er ex-aequo's, dan kun je nog nagaan voor welke actie het grootste draagvlak (steun en medewerking van het schoolteam) bestaat. Ook dat verhoogt de slaagkans.

Welke procedure volgen we?

Houd rekening met de wet van Murphy: wat fout kán gaan, zál wellicht ook fout gaan...

Er bestaan in je school wellicht procedures en organen om zoiets als een handelingsplan aan te pakken. Toch enkele vuistregels:

- Als je mensen wilt betrekken bij het opstellen van een handelingsplan, maak dan duidelijk dat je dat van hen verwacht. Een open en vrijblijvende uitnodiging op het prikbord wekt niet altijd laaiend enthousiasme op. Zeg zo nodig: X en Y en Z moeten komen!
- Maak duidelijk wat je precies van de ‘medewerkers’ verwacht, geef ze concrete opdrachten.

- Vermijd om dezelfde procedure (bv. een consultatieronde) telkens opnieuw te herhalen bij de verschillende geledingen in de school. Breng van in het begin mensen samen van het onderhoudspersoneel, de praktijkleerkrachten, de leerkrachten algemene vakken, enz. Dan begrijpen ze elkaars bekommernissen en standpunten ook beter.
- Werk aan je handelingsplan met een niet té grote groep om het doenbaar te houden. Maar bouw tussentijdse consultatiemomenten in om te zien of de anderen nog volgen en om bij te sturen als dat nodig blijkt. Je plan moet immers door een zo groot mogelijke meerderheid gedragen worden.
- Bepaal in het handelingsplan niet alleen welke stappen je onderneemt bij bepaald grensoverschrijdend gedrag, maar ook wat het effect van je actie moet zijn.
- Spreek een periode af waarbinnen een voorstel tot handelingsplan moet klaar zijn om het aan de verschillende geledingen voor te leggen.

Wie betrekken we erbij en hoe?

Bij het opstellen van het handelingsplan zijn betrokken:

- **Het schoolteam:** vertegenwoordigers van de verschillende personeelsgroepen (zie hierboven 'Welke procedure volgen we?'), afhankelijk van hun mogelijke betrokkenheid bij grensoverschrijdend gedrag.
- **Het CLB:** door hun expertise kunnen zij op een zinvolle wijze betrokken worden bij het opstellen van een handelingsplan.
- **Leerlingen:** maak gebruik van de participatievormen die voor leerlingen op school al functioneren. Daarnaast kun je iemand uit (de verschillende) peer groups bij het opstellen van het handelingsplan betrekken. Het gaat dan om gemotiveerde leerlingen die een zinvolle bijdrage kunnen leveren.
- **Ouders:** Ze moeten wellicht niet betrokken worden bij het opstellen van het handelingsplan, maar je kunt ze wel opnemen in de tussentijdse consultatie. Het draagvlak voor het plan wordt dan groter, en ouders zijn sowieso mondiger geworden. Doe dat via de ouderraad of de ouders in de schoolraad.
- **Externe groepen:** (buurtbewoners, buurt- en jeugdwerking, lokale politie, De Lijn,...): dit hangt af van de situatie in en om de school: de aard van het grensoverschrijdend gedrag, de impact van de feiten op die groepen en de rol die ze kunnen spelen in een handelingsplan. Sommige van die externen heb je misschien al bevraagd in de vorige stap (hoofdstuk 1a, b: de analyse van de toestand). Betrek hen niet zozeer in het opstellen van het handelingsplan, maar wel in de tussentijdse consultatie. Op voorwaarde dat het zinvol lijkt; als er geen problemen zijn op de bussen van De Lijn, dan hoeft je die mensen niet lastig te vallen.

Hoe formuleren we conclusies?

Met andere woorden: wat is ons handelingsplan? Ideeën en mogelijkheden daarvoor beschreven we in het eerste luik, het reactieve handelingsplan. In de volgende alinea's vind je nog aanvullende ideeën.

Belangrijk is dat in een plan vooraf vastligt wie welke stappen onderneemt in welke situatie. Zoals in het eerste luik al aangegeven, bouw je een graduele reactie op. Niet elk akkefietje moet op het bureau van de directeur terechtkomen. Ook voor het inschakelen van externe instanties (politie, parket,...) geldt dat je vooraf goede afspraken maakt met die diensten. (zie bijlage)

Conclusies i.v.m. de omgevingsfactoren

In het eerste luik bleek al dat (materiële en organisationele) omgevingsfactoren een rol kunnen spelen bij grensoverschrijdend gedrag. Ook in een reactief handelingsplan moet je daar aandacht voor hebben. Het plan kan maatregelen inhouden om in te grijpen op die omgevingsfactoren. Dergelijke maatregelen maken meestal deel uit van een preventiebeleid. Enkele voorbeelden:

■ Materiële omgevingsfactoren:

- zorgen voor nette lokalen (een 'kot' kan uitnodigen tot vandalisme);
- aparte ingangen voor voetgangers en fietsers/bromfietsers (kan conflicten tussen leerlingen voorkomen);
- gescheiden speelplaatsen voor kleintjes en groten;
- ...

■ Organisationele omgevingsfactoren:

- ervoor zorgen dat je het profiel van je leerlingen kent (wie heb ik voor mij, en wat wil/kan ik ermee bereiken?);
- zorgen voor een evenwichtige mix van jongere en oudere leerkrachten;
- de juiste leerkracht voor de juiste klas zetten en bv. niet systematisch de moeilijke klassen of afdelingen in de nek van onervaren mensen schuiven;
- een systeem van 'groene' of vertrouwensleerkrachten, bij wie leerlingen hun probleem kwijt kunnen (veel grensoverschrijdend gedrag ontstaat wanneer ze hun boodschap nergens kwijt kunnen);

Doe niet wat onmogelijk is

Zet geen zaken in je handelingsplan die je niet kunt uitvoeren omdat ze in tegenspraak zijn met wettelijke bepalingen. Niet-wettelijke toelatingsvoorwaarden creëren voor een afdeling, een maximumpercentage vastleggen voor leerlingen van allochtone afkomst,...: dat kun je niet hard maken.

Het schoolreglement aanpassen in de loop van het schooljaar kan al evenmin. De voorgeschreven procedure is dat je dat voor het begin van het schooljaar aan ouders en leerlingen meedeelt.

Nog over het schoolreglement: houd het beknopt en werkbaar. Je kunt toch niet alles in detail voorzien. Het is beter met een bondig schoolreglement te werken en dat aan te vullen met een tweede document ('leefregels' en dergelijke). Dat tweede document kun je wél in de loop van het schooljaar aanpassen als daar nood aan is.

Technopreventie?

Een intercomverbinding met de directie, camerabewaking, elektronische badges voor de leerlingen waardoor je ze kunt 'volgen': als je het overweegt, vraag je dan af of het zinvol is en op welke plaatsen. En kun je niet hetzelfde effect bereiken met 'vriendelijkere' maatregelen? Bv. de fietsenstalling verhuizen naar een plek waar veel passage is? Technopreventie is immers een uitdaging om ze te omzeilen of onklaar te maken. Het is maar de vraag of bv. camerabewaking het onveiligheidsgevoel wegneemt dan wel doet toenemen.

c. De communicatie over het handelingsplan

Over het voorstel tot handelingsplan

Over de tussentijdse consultatie van bepaalde groepen schreven we hierboven al ('Welke procedure volgen we?' en 'Wie betrekken we erbij en hoe?'). Maar als je voorstel klaar is, leg je het voor aan iedereen in (en soms buiten) de school. Uit de reacties kan blijken dat het plan een laatste bijsturing nodig heeft, vooraleer het definitief wordt aangenomen.

■ Meerdere versies

Elke mogelijke betrokkene krijgt de informatie die voor hem/haar relevant is. Daarom zullen er twee soorten versies van het handelingsplan zijn:

- de volledige versie, voor de leden van het schoolteam die het zullen moeten toepassen, en ook voor het CLB omdat het nauw betrokken is bij de leerlingenbegeleiding;
- aangepaste versies voor de andere groepen (leerlingen, ouders, eventueel de lokale politie, De Lijn,... indien dat nodig is). De aanpassing kan verschillen volgens de doelgroep voor wie het bestemd is, met alleen de relevante informatie voor die groep.

■ Aan wie, en hoe?

- **Schoolteam en CLB:** in de mate dat je hen eerder al hebt geconsulteerd, zul je van hen geen fundamentele amendementen meer hoeven te verwachten.
- **Leerlingen:** ook zij kunnen feedback geven. Organiseer die feedback rekening houdend met hun leeftijd en hun opleidingsvorm. Je houdt uiteraard ook rekening met de overlegstructuren die in je school bestaan. In het algemeen zal een gesprek van de klas met de titularis vruchtbaarder zijn dan een reactiebus; dit laatste kan wel een goed resultaat opleveren in een derde graad ASO. Een artikel in de schoolkrant kan de bevraging voorbereiden. Zorg er wel voor dat je geen valse verwachtingen creëert: het is uiteindelijk de school die beslist. maak duidelijk wie er uiteindelijk beslist!
- **Ouders:** die leg je het voorstel voor via de bestaande overlegstructuren, zoals oudercomité, schoolraad en participatieraad. Houd rekening met zinvolle opmerkingen maar laat je niet verleiden tot discussies over details.
- **Externe groepen:** (buurtbewoners, buurt- en jeugdwerking, lokale politie, De Lijn,...): als het (te verwachten) grensoverschrijdend gedrag impact heeft op externe groepen en instanties, heeft het nut ze om een reactie te vragen vooraleer je het handelingsplan definitief aanvaardt. Je kunt bv. de lokale politie op de hoogte brengen van periodes met een verhoogd risico: rapporten, einde examenperiode,...

Over het definitieve handelingsplan

Het handelingsplan is nu definitief aangenomen. Iedereen die ermee in de praktijk kan te maken hebben, moet het kennen, in de aangepaste vorm (gedetailleerd of aangepast).

De communicatie aan de leerlingen gebeurt d.m.v. een document waarin duidelijk staat wat van hen wordt verwacht en hoe er – in het algemeen – op bepaald gedrag zal worden gereageerd. Dat kan gebeuren in de vorm van een tekst ('afspraken', 'leefregels',...) die je hun meegeeft en die je ook ad valvas kunt ophangen, in de schoolkrant kunt publiceren,...

De ouders kun je informeren met hetzelfde document.

Vergeet ook niet het handelingsplan bekend te maken bij nieuwe leerkrachten en nieuwe leerlingen die in het begin of in de loop van het schooljaar binnenkomen.

Maak ook meteen afspraken m.b.t. de timing voor evaluatie en eventuele bijsturing.

3

We voeren het stappenplan uit

Je hebt het proactieve stappenplan goedgekeurd en komt nu in de periode dat je het gaat toepassen.

Worden de afspraken nageleefd?

In het plan staan afspraken over wie wat doet in welke situatie van grensoverschrijdend gedrag. Gebeurt dat ook? Als er geregeld wat schort aan de uitvoering van wat je hebt afgesproken, kan dat verschillende oorzaken hebben:

- Het plan is toch onvoldoende doorgedrongen bij het schoolteam.
- De afspraken zijn toch niet altijd makkelijk uitvoerbaar.
- Sommige collega's leven blijkbaar de afspraken niet altijd na.

Doe, afhankelijk van de oorzaak, het nodige om het euvel te verhelpen. Help indien nodig collega's over de drempel. Maar:

Geef het plan een kans

Weersta aan de verleiding om meteen grondig aan je plan te gaan sleutelen als het niet helemaal loopt zoals verwacht. Geef iedereen de kans om het in de vingers te krijgen. En wacht met een evaluatie (en bijsturing) tot je het plan een zekere tijd of een aantal keren hebt toegepast. Hiervoor verwijzen we naar het volgende hoofdstuk.

4

We evalueren het handelingsplan en sturen het bij

Dit hoofdstuk gaat niet over het evalueren van de toepassing van het handelingsplan in een concreet geval, maar over het handelingsplan als geheel, nadat het een tijd of een aantal keren in gebruik is geweest.

Wanneer evalueren we?

Evaluatie gebeurt permanent. Je verzamelt ‘onderweg’ overwegingen die van belang kunnen zijn bij een mogelijke aanpassing van het plan. Maar vooraleer je overgaat tot een algemene evaluatie met het oog op bijsturing, moet je er een aantal keren mee gewerkt hebben. Anders krijgt niemand de kans om ermee te leren werken en loop je het risico dat het al snel op een potje paniekvoetbal begint te lijken. Frustratie alom! Spreek vooraf af wanneer je die evaluatie en bijsturing gaat doen.

Wie betrekken we erbij, wie informeren we?

In het algemeen: iedereen die bij het opstellen van het plan betrokken was, en in dezelfde mate. Zie hiervoor hoofdstuk 2 ‘We zetten een handelingsplan op’.

Let op: als bv. de lokale politie niet betrokken was bij de eerste versie van je plan, maar in je bijsturing zitten wijzigingen i.v.m. de manier waarop je die politie in het plan inschakelt, dan moet je ze daarvan op de hoogte brengen. Het omgekeerde geldt ook: wanneer de politie bepaalde afspraken niet meer kan nakomen (bv. omdat het wijkkantoor gesloten wordt), moet ze de school daarover informeren.

Welke bijsturingen zijn nodig?

Ook hiervoor kunnen we verwijzen naar hoofdstuk 2 ‘We zetten een handelingsplan op’.

Tot slot

We beseffen wel degelijk dat het mooiste stappenplan wel eens in de mist kan gaan. Grensoverschrijdend gedrag wordt overigens ook uitgelokt door factoren waar je als school geen vat op hebt. En toch geloven we dat een weloverwogen stappenplan, naast een goed uitgebouwd preventiebeleid, grensoverschrijdend gedrag kan verminderen en voorkomen. We hopen dat OverStagg je inzichten, uitgangspunten en nuttige ideeën heeft gegeven om grensoverschrijdend gedrag aan te pakken en herhaling ervan te voorkomen of te beperken. We hopen dat de kennis en de attitudes die je erin vond, zullen bijdragen tot een schoolklimaat waar iedereen zich beter bij voelt. Laat je daarbij vooral niet beperken door de beknoptheid van deze leidraad: hij is geen wetboek, wel een wegwijzer. Succes is niet gegarandeerd, wel aannemelijk door de gestructureerde aanpak. Maar mocht je andere wegen verkiezen die evengoed naar hetzelfde doel leiden: veel succes. Elk onderwijsnet reikt trouwens vanuit het eigen project handvaten en begeleiding aan om met grensoverschrijdend gedrag om te gaan; maak er gebruik van.

Het zal je misschien verwonderd hebben in dit draaiboek niets te lezen over de aanpak van spijbelgedrag. Dat vloeit voort uit de definitie van grensoverschrijdend gedrag die ons uitgangspunt vormde, en spijbelen maakt daar geen deel van uit. Er bestaan gelukkig genoeg andere bronnen waar je te rade kunt gaan als je school veel spijbelaars telt.

Ten slotte beklemtonen we dat er in Antwerpen intensief wordt gewerkt aan het ondersteunen en begeleiden van jongeren die uit de boot dreigen te vallen. Zowel het beleid als een aantal scholen, de CLB, het Centraal Meldpunt en derdelijnsinstanties (zoals Time-Out, Trotter, Gota, Traject- en jongerencoaches) denken na, plegen overleg, informeren, zetten initiatieven op. Bij hen kun je terecht als je te maken hebt met jongeren die problemen hebben en er veroorzaken – wat meestal de twee zijden van één medaille zijn. Je staat er niet alleen voor.

Veel succes!

Meer weten?

Lees

A.DEPUYDT, J. DEKLERK, G. DEBOUTTE (red.). Verbondenheid, als antwoord op 'de-link-wentie' Preventie op een nieuw spoor.
Leuven/Leusden, Acco 2001
BOSMAN, DETREZ, GOMBEIR Geïntegreerde leerlingenbegeleiding.
Handboek Leerlingenbegeleiding Wolters Plantijn
VETTENBURG, VANDEWIELE. Preventie van Antisociaal gedag op school. De bruikbaarheid van het preventiemodel van F. De Cauter
Welwijs, 2001 jaargang 12 nr. 1
J. PEETERS, KLADboek uitgeverij Garant/ Apeldoorn
S. CAUTAERT, V. DUPONT, I. IDELER Weerbaarheid van jongeren. Een denk- en doeboek Garant Leuven- Apeldoorn 2001
Refleks, Omgaan met agressie van leerlingen - jongeren
M. DHAES Geweld op school : uitzonderlijk en alledaags. Handboek Leerlingenbegeleiding aflevering 28 december 1999 Wolters Plantijn

Surf naar

De site van je pedagogische begeleidingsdienst www.arktos.be
www.vlor.be zoek bij publicaties
www.klasse.be
www.ond.vlaanderen.be
www.ond.vlaanderen.be/schooldirect zoek bij artikels Leerlingenbegeleiding
www.steunpuntico.be
www.ua.ac.be/cno zoek bij cursusaanbod socio-emotionele leerlingenbegeleider in het S.O.
www.ncrel.org zoek bij archived favorites
www.orthopedagogiek.com
<http://onderwijs.pagina.nl/>
<http://onderwijs.startkabel.nl/> zoek bij problemen op school

<http://www.didaktief.nl>
Jeugdbrigade <http://politie.antwerpen.be> (eenheden)
Protocolakkoorden <http://www.visier.be> (GSB-projecten)
<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht / Schorsing en uitsluiting
www.kpcgroep.nl zoek o.a. bij werken met non-agressiecontracten
<http://leerlingenbegeleiding.startkabel.nl> zoek o;a. Sociaal-emotioneel – spijbelen - probleemgedrag
www.kennisnet.nl/special zoek bij geweld op school
<http://assertiviteitpagina.nl>
<http://pesten.pagina.nl>
www.pestweb.nl
www.sjn.nl/pesten zoek o.a. bij de vijfsporenaanpak
<http://www.limits.be> zoek bij onderwijs voor telefonische vragen en advies
<http://agressie-op-school.pagina.nl> zoek o.a. veiligheid op school /agressiemanagment in de klas
<http://www.clb-net.be/clb01/inhouden> (over preventie en herstel)
<http://www.kpcgroep.nl/kennisOnline/artikelen> (herstelrecht en erkenning voor het slachtoffer)
<http://mediatheek.thinkquest.nl> over strafwerk met o.a. tips voor beginnende docenten
<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/> Regelgeving zoek o.a. bij trefwoorden secundair onderwijs Leerplicht / Schorsing en uitsluiting
<http://www.sociaalemotioneel.nl> zoek o.a. omgaan met socio-emotionele problemen
<http://www.lichaamstaal.nl>
<http://www.aps.nl>

Pakketten en vorming

Webadressen van de centra voor nascholing

- Departement onderwijs: www.ond.vlaanderen.be/nascholing/
- Gemeenschapsonderwijs: www.gemeenschapsonderwijs.be/
- Pienternet: www.pienternet.be/nascholing/dbnascholing.html
- PI-online: www.pion.ugent.be/pion.html
- Schoolnet: www.digilife.be/schoolnet/index_hasflash.html
- VSKO : www.nascholing.be
- VVKSO-ict: <http://nascholing.vvksso-ict.com/>

Mikpunt: een educatief project/pakket over jongeren en geweld.

Door VISIEr, de lokale politie Antwerpen en Stad Antwerpen (veiligheids- en preventiecontract) gratis ter beschikking gesteld van alle secundaire scholen in Antwerpen
<http://www.jeugdenvrede.be>

www.devuurbloem.be voor trainingen geweldloos omgaan met conflicten

www.leefsleutels.be

OverStagg

Draaiboek voor het ontwikkelen van een stappenplan voor het anders omgaan met grensoverschrijdend gedrag, agressie en geweld in, rond en op weg van en naar school.

Situering

Over welke feiten hebben wij het?

- Moedwillige vernielingen en beschadigingen
- Verbaal geweld van leerlingen t.o.v. leerlingen, leraren, derden
- Verbaal geweld van leraren t.o.v. leerlingen
- Non-verbaal geweld van leerlingen t.o.v. leerlingen, leraren, derden
- Non-verbaal geweld van leraren t.o.v. leerlingen
- Fysiek geweld van leerlingen t.o.v. leerlingen, leraren, derden
- Fysiek geweld van leraren t.o.v. leerlingen

In welke situatie bevindt de school zich?

- We betrappen ons op intuïtief, exemplarisch, weinig coherent en niet consequent handelen
- We hebben een beleid maar het is aan fijnstelling toe
- We willen voorbereid zijn voor we ermee geconfronteerd worden

Het draaiboek

- Wil helpen bij het ontwikkelen van een stappenplan
- Een plan aangepast aan en ingebed in de eigen schoolcultuur
- De ondersteuning van scholen (leerkrachten, ondersteunend personeel en directies)
- Met oog voor de 'leerling-dader', het 'leerling-slachtoffer', de 'leraar-dader', het 'leraar-slachtoffer' en de omgeving
- Het ondersteunen van snel en overdacht handelen, het voorkomen van emotioneel overtrokken paniekgedrag
- Een planmatige aanpak

De terminologie

- Daders
- Slachtoffers
- Toeschouwers

- Omgevingsfactoren
- Leerlingen /ouders
- Personeel
- Derden
- Stappenplan: een uitgewerkt schoolhandelingsplan voor een handelwijze t.o.v. grensoverschrijdend gedrag
- Handelingstraject: het deel van het stappenplan dat, in een concrete situatie, de remedierende ondersteuning en/of bestraffing en/of uitsluiting van de dader beoogt

Hoe gaan we te werk?

- Doorloop systematisch de 4 stappen van de checklist
 - Analyseren (reflecteren/evalueren)
 - Plannen
 - Uitvoeren
 - Evalueren (reflecteren/analyseren)
- Schrap die vragen die voor de eigen schoolsituatie niet relevant zijn
- Stip de behandelde vragen aan

Checklist

STAP 1: analyseren

Wat is de bedoeling?

- *De huidige toestand in kaart brengen*
- *De huidige toestand onderzoeken en evalueren*
- *Kiezen aan welke kwesties er zal gesleuteld worden*

Waarover gaat het?

- *Hoe loopt het omgaan met agressie en geweld op dit moment in de school?*
- *Wat zijn sterkten en zwakten?*
- *Wat zijn kansen en hindernissen?*

Hoe gaan we te werk?

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?			
Stap 1		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
<p>Informatie verzamelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op welke manier gaan we de informatie verzamelen? <ul style="list-style-type: none"> o waarover beschikken we? <ul style="list-style-type: none"> Pro-actief pedagogisch project schoolwerkplan schoolreglement ... Reactief <ul style="list-style-type: none"> registraties verslagen dossiers o wat dient beschikbaar gemaakt te worden? <ul style="list-style-type: none"> registraties opzetten bevragingen organiseren ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> - leraren - leidinggevenden - ondersteunend personeel - onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> - leeftijden - opleidingsvormen - jongens/ meisjes - diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> - ouders - buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/ jeugdwerking,... - oud-leerlingen 				

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?
<p>Stap 1</p> <p>Informatie onderzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksvragen <ul style="list-style-type: none"> o Vier aspecten bevragen: <ul style="list-style-type: none"> - Welke feiten doen zich voor? - Hoe vaak werden we met die feiten geconfronteerd? - In welke situaties, omstandigheden, tijdstippen deden die feiten zich voor? - Wie was er bij de feiten betrokken? (daders, slachtoffers, toeschouwers) - Is er volgens het stappenplan gewerkt? - Wat waren sterke/zwakke elementen in het werken met het stappenplan? - Had het stappenplan effect? o Wat nemen we waar? (wat doen we en wat is het effect?) o Hoe voelen we ons erbij? o Hoe denken we erover? (Wat zijn onze achterliggende waarden en normen?) o Wat zijn feiten, meningen en veronderstellingen, belevingen? • Hoe het onderzoeken organiseren? 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> - leraren - leidinggevenden - ondersteunend personeel - onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> - leeftijden - opleidingsvormen - jongens/meisjes - diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> - ouders - buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... - oud-leerlingen 			

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
Stap 1	Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
<p>Conclusie trekken: aan welke kwesties willen we werken?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conclusies formuleren en beslissen <ul style="list-style-type: none"> o bij consensus o bij compromis o bij stemming 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevend – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 			

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?			
Stap 1		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
Terugkoppelen <ul style="list-style-type: none"> • Hoe de informatie presenteren? <ul style="list-style-type: none"> o Mondeling o Schriftelijk o ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> - leraren - leidinggevenden - ondersteunend personeel - onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> - leeftijden - opleidingsvormen - jongens/meisjes - diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> - ouders - buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... - oud-leerlingen 				

STAP 2: plannen

Wat is de bedoeling?

- Een stappenplan opstellen voor het passend reageren op grensoverschrijdend gedrag
- De invoering en opvolging van een stappenplan concretiseren

Waarover gaat het?

- De fases waarin we het stappenplan gaan ontwikkelen
- Wie, zal wat, wanneer doen?

Hoe gaan we te werk?

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?			
Stap 2		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
<p>Planning opstellen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat willen we bereiken? (wat doen we en wat is het effect?) • Hoe voelen we ons erbij? • Hoe denken we erover? (Wat zijn onze achterliggende waarden en normen?) • Wat zijn feiten, meningen en veronderstellingen, belevingen? 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevend – ondersteunend personeel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens-/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking,... – oud-leerlingen 				

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?			
		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
Over de planning beslissen <ul style="list-style-type: none"> • bij consensus • bij compromis • bij stemming 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevend – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 				

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
Stap 2	Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
Terugkoppelen <ul style="list-style-type: none"> • Hoe het plan presenteren? <ul style="list-style-type: none"> o mondeling o schriftelijk o ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevenden – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 			

Stap 3: uitvoeren

Wat is de bedoeling?

- *Een gefaseerd stappenplan uitvoeren n.a.v. een concreet feit*
- *De uitvoering opvolgen en controleren*
- *(waar nodig) de uitvoering bijsturen*

Waarover gaat het?

- *Het in de praktijk brengen van de planning.*
- *De naleving van het tijdsschema.*
- *Onverwachte kansen en bedreigingen.*

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?
				Tegen wanneer?
<p>Stap 3</p> <p>De uitvoering opvolgen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informatie verzamelen over het verloop • Informatie onderzoeken <ul style="list-style-type: none"> o Loopt de uitvoering volgens de voorziene fasering? o Wat zijn de oorzaken van afwijkingen van de planning? o Doen er zich onverwachte wendingen voor? o Is er bijsturing noodzakelijk? 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevenden – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 			

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Wat doen we?	Welke timing en fasering?		
			Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
Stap 3 De uitvoering bijsturen <ul style="list-style-type: none"> • beslissen over noodzakelijke bijsturing <ul style="list-style-type: none"> o bij consensus o bij compromis o bij stemming o ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> - leraren - leidinggevenden - ondersteunend personeel - onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> - leeftijden - opleidingsvormen - jongens/meisjes - diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> - ouders - buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... - oud-leerlingen 				

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
Stap 3	Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?	Tegen wanneer?
<p>De opvolging en bijsturingen terugkoppelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe de uitvoering en bijsturingen presenteren? <ul style="list-style-type: none"> o mondeling o schriftelijk o ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevenden – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt-/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 			

Stap 4: evalueren (reflecteren / analyseren)

Wat is de bedoeling?

- *De toepassing van het stappenplan na een afgesproken tijd evalueren*
- *Waar nodig het stappenplan bijsturen*

Waarover gaat het?

- *De ontwikkeling, uitvoering van het stappenplan*
- *De bereikte effecten*

Hoe gaan we te werk?

Fasering	Wie betrekken we erbij?	Welke timing en fasering?		
		Wat doen we?	Hoe?	Wie doet het?
				Tegen wanneer?
<p>Stap 4</p> <p>Informatie verzamelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op welke manier gaan we de informatie verzamelen? <ul style="list-style-type: none"> o waarover beschikken we? <ul style="list-style-type: none"> Pro-actief pedagogisch project schoolwerkplan schoolreglement ... Reactief registraties verslagen dossiers o wat dient beschikbaar gemaakt te worden? <ul style="list-style-type: none"> registraties opzetten bevragingen organiseren ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Daders • Slachtoffers • Toeschouwers • Personeel <ul style="list-style-type: none"> – leraren – leidinggevenden – ondersteunend personeel – onderhoudspersoneel • Leerlingen <ul style="list-style-type: none"> – leeftijden – opleidingsvormen – jongens/meisjes – diversiteiten • Derden <ul style="list-style-type: none"> – ouders – buurtbewoners, horeca, De Lijn, de lokale politie, de buurt/jeugdwerking, ... – oud-leerlingen 			

